

**Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav jazyků a komunikace neslyšících**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Daniel Škrip

Neslyšící členové LGBTQ komunity v České republice

**Deaf members of the LGBTQ community in the
Czech republic**

Praha 2022

Vedoucí práce: Mgr. Radka Nováková

Poděkování

Děkuji Mgr. Radce Novákové za pomoc při vzniku této bakalářské práce, své dobré přítelkyni Tereze Frélichové za cenné rady v oblasti sociokulturní antropologie a všem respondentům, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 11. května 2022

Daniel Škrip

Abstrakt

Bakalářská práce *Neslyšící členové LGBTQ komunity v České republice* se zabývá neslyšící menšinou, komunitou Neslyšících, která je jazykovou a kulturní menšinou, a sexuální a genderovou menšinou, která v České republice tvoří LGBTQ komunitu. Jakým způsobem se tvoří identita u jedince, který je součástí komunity n/Neslyšících a zároveň LGBTQ komunity? Tvoří tyto dvě identity třetí identitu neslyšících LGBTQ jedinců? Mají potřebu se vymezovat vůči většinové společnosti a těmto dvěma komunitám? V rámci výzkumu provedl autor analýzu rozhovorů s pěti respondenty, zjišťoval, jak respondenti pohlíží na vlastní identitu, jaké mají zkušenosti s diskriminací a jak vypadá jejich milostný a rodinný život. V práci shrnuje autor výzkum komunity LGBTQ neslyšících z amerického prostředí a srovnává ho s neprobádaným českým prostředím.

Klíčová slova: identita, komunita Neslyšících, LGBTQ, menšina, subkultura, sexualita

Abstract

The bachelor thesis *Deaf members of the LGBTQ community in the Czech Republic* deals with the deaf minority, the Deaf community, which is a linguistic and cultural minority, and the sexual and gender minority, which forms the LGBTQ community in the Czech Republic. How is the identity created in an individual who is part of the d/Deaf community and at the same time part of the LGBTQ community? Do these two identities form the third identity of the deaf LGBTQ individuals? Do they need to differentiate themselves from the majority and these two communities? As part of the research, the author analyzed interviews with five respondents, found out how the respondents see their own identity, what their experiences with discrimination are and what their love and family life looks like. The author summarizes the research of the LGBTQ community of the deaf from the U.S. and compares it with the unexplored Czech environment.

Key words: identity, Deaf community, LGBTQ, minority, subculture, sexuality

Obsah

1 Úvod	7
2 Použité termíny	8
3 Menšina	11
3.1 Etnická menšina	12
3.2 Sexuální menšina	13
4 Identita a identifikace	15
4.1 Sexuální a genderová identita	17
4.2 Identita a kultura n/Neslyšících	19
5 Komunita	23
5.1 Komunita Neslyšících	24
5.2 LGBTQ komunita a hnutí	26
5.2.1 Situace v Československu před rokem 1989	27
5.2.2. Situace po roce 1989 a nově vznikající organizace	28
5.2.3 LGBTQ organizace v ČR	29
5.2.4 Prague Pride	30
6 Výzkum LGBTQ n/Neslyšících v USA	32
7 LGBTQ n/Neslyšící v České republice	36
8 Metodika výzkumu	39
8.1 Cíl výzkumu	39
8.2 Metodologie	39
8.3 Rozhovory	40
8.4 Respondenti	41
8.5 Analýza sebraných dat	42
8.6 Výzkumné celky	42
8.6.1 Vlastní identifikace	42

8.6.2 Rodina a coming out	45
8.6.3 Dětství a dospívání	50
8.6.4 Milostné vztahy a děti	53
8.6.5 Aktivity v LGBTQ komunitě a v LGBTQ komunitě neslyšících	58
8.6.6 Diskriminace	60
Závěr	64
Použitá literatura	66
Použité internetové zdroje	69

1 Úvod

V České republice žije zhruba 500 tisíc sluchově postižených občanů (5 % populace), z toho přibližně 7 300 osob užívá český znakový jazyk (Hrubý, Kostelník, 2021). Dodnes se přesně neví, kolik procent populace tvoří LGBTQ osoby (sdružení osob, které se identifikují jako lesby, gayové, bisexuálové, transgender a queer osoby), ale běžně se využívá velmi populární údaj, že homosexuální jsou čtyři procenta populace (tzv. „čtyřprocentní“ menšina), ale novější studie prokazují, že homosexuálů a osob s LGBTQ identitou je mnohem více. Přesto můžeme usoudit, že v České republice žije minimálně 20 000 sluchově postižených jedinců, kteří se identifikují jako LGBTQ. Jedná se o poměrně velkou skupinu, která se v zahraničí (převážně v USA) dostává do středu zájmu, a to právě kvůli její dvojí identitě - identita neslyšícího člověka a identita člověka, co se identifikuje jako LGBTQ. Přesto v českém prostředí neexistuje jediná odborná publikace, která se touto tematikou zabývá.

Před tím, než jsem se rozhodl psát tuto práci, setkal jsem se s několika neslyšícími jedinci, kteří se aktivně zapojovali do aktivit spolků Degales a Queer Deaf Czech, jediných dvou spolků na českém území, které sdružovaly neslyšící lesby a gaye. Během jejich vyprávění jsem se pozastavil nad tím, jak vypadá identita člověka, který je součástí dvou komunit a zároveň tvoří nemalou skupinu na pomezí těchto dvou komunit. Oba dva spolky ukončily svou funkci, což zkomplikovalo LGBTQ neslyšícím se socializovat v rámci komunity, vzdělávat se v dané problematice a hledat si partnera, protože akce LGBTQ spolků, které jsou cíleny široké veřejnosti, nejsou skoro nikdy přizpůsobeny osobám se sluchovým postižením a nejsou tlumočeny do českého znakového jazyka. Touto prací chci zároveň popsat fungování spolků Deagles a Queer Deaf Czech, jejich vznik, fungování a zánik z dostupných zdrojů a rozhovorů s jejich bývalými členy, protože na internetu prakticky neexistují dostupné prameny, ze kterých by bylo možné zjistit alespoň základní informace o těchto spolcích.

Tato práce si klade za cíl popsat identifikaci neslyšícího člověka, který se zároveň identifikuje jako LGBTQ, a s jakými specifiky se daná osoba během života setkává. Takový jedinec se na základě své dvojí identity musí vymezovat vůči cis- a heteronormativní společnosti, která zároveň vnímá jako normalitu a představu zdraví výhradně slyšícího jedince a jakýkoliv jiný stav sluchu vnímá jako postižení, tudíž se vymezuje vůči audismu a homofobnímu, transfobnímu či bifobnímu chování.

Prací popisující identitu minoritních neslyšících komunit je v českém prostředí opravdu málo, prakticky existuje jediná práce, a to bakalářská práce popisující identitu neslyšících

Romů od Josefony Kalousové z roku 2012. Toto téma mě zaujalo také z toho důvodu, že se sám identifikuji jako gay a aktivně se zapojuji do aktivit LGBTQ komunity.

V rámci této práce se zaměřím na stěžejní termíny jako je *menšina, identita, identifikace a komunita*. Neslyšící mají svůj specifický jazyk a kulturu, která formuje jejich identitu, a proto se tuto problematiku pokusím v práci nastínit.

LGBTQ komunita nabyla po listopadových událostech v roce 1989 dlouho kýženou svobodu, což se projevilo jak v jejích právech, tak v společenském dění a pohledu většinové společnosti na členy této komunity. Tyto události vnímám jako stěžejní ve formování identity všech LGBTQ Čechů, a proto se pokusím stručně popsat formování moderní LGBTQ komunity v České republice a nejdůležitější spolky a organizace.

2 Použité termíny

Terminologie použitá v této práci respektuje rozdělení *neslyšící* a *Neslyšící*. Czumalová (2008, s. 13) definuje Neslyšícího takto: „*Kdo označuje sám sebe jako Neslyšícího s velkým N, dává najevo, že svou ztrátu sluchu nevnímá jako handicap, ale je hrdý na svůj jazyk a svou kulturu.*“ Z toho důvodu používám ve své práci oba pojmy *Neslyšící* a *neslyšící* nezávisle na sobě a příkládám jim rozdílné významy. Padden (1989) tvrdí, že pojem *neslyšící* poukazuje pouze na sluchovou ztrátu zatímco *Neslyšící* označuje jedince, který se sám identifikuje jako Neslyšící, jakožto zástupce kulturně-jazykové menšiny.

Dále v této části představím několik pojmů, které úzce souvisí s LGBTQ komunitou a užívám je v této práci.

Sexualita je označení, které zastřešuje tři sexuologické pojmy, které je třeba chápat odděleně, a to *sexuální orientace*, *sexuální chování* a *sexuální identita*. Tyto tři identifikace jsou u každého jedince individuální, nemusí se vylučovat a zároveň nemusí být úplně v souladu (Sloboda, 2016).

Sexuální identita označuje kulturně specifické chápání sebe samého, kdy se jedinec z pocitu sounáležitosti a pro odůvodnění vlastních sexuálních pocitů kategorizuje a přijímá označení za vlastní (např. identita gaye, lesby nebo bisexuála) (Sloboda, 2016).

Sexuální orientace popisuje fyzickou přitažlivost k ženám či mužům, případně k oběma pohlavím. Převládající preference styku s jedincem jednoho pohlaví však neznamená úplné odmítání styku s jedincem druhého pohlaví (Janošová, 2000).

Sexuální chování nemusí vypovídat nic o naší sexuální identitě či sexuální orientaci. Na homosexuální sex bylo různých kulturách pohlíženo rozmanitě, a ne vždy vycházel z touhy muže mít intimní kontakt s jiným mužem. Ve starověkých Athénách existovala instituce homosexuální pedagogiky - *pederastie*. Tento intimní vztah učitele a žáka měl vytvořit silné pouto, které bylo nezbytné pro vzdělávání. Sexuální vztah byl ukončen v době, kdy žákovi začaly růst vousy nebo se jeho učitel oženil. Dočasné homosexuální chování se vyskytuje také ve věznicích, kde účast na tomto aktu je dána postavením muže ve vězeňské hierarchii. Ani v tomto případě toto chování nic nevypovídá o sexuální orientaci aktérů, nýbrž o moci v rámci vězeňské subkultury (Fafejta, 2016).

Termíny *gender* a *pohlaví* se ve společnosti často užívají nesprávně, což následně vede k nepochopení problematice týkající se transgender či nebinárních osob (osoby, jejichž genderová identita není výhradně mužská nebo ženská). *Pohlavní identita* či zjednodušeně *pohlaví* se užívá pro označení biologických kategorií *muž* a *žena* na základě biologických

faktorů. Pohlaví se u jedince určuje několika faktory, a to převážně na základě pohlavních chromozomů. To znamená přítomnost pohlavních chromozomů X a Y u muže a dvou chromozomů X (tzn. chromozomy X a X) u ženy. Těsně po porodu se u novorozence určuje pohlaví na základě pohlavních orgánů (Fafejta, 2004).

Genderovou roli chápeme jako komplexní společenské a kulturní očekávání ze strany společnosti, se kterým se spojuje i náš zevní projev pohlavní identity. Renzettti a Curran (2003, s. 20) vysvětlují *gender* jako „*společensky utvářené postoje a modely chování, obvykle dichotomicky dělené na mužské a ženské.*“ Tím, že toto chování není biologicky podložené a náš svět je velmi heterogenní, má každé společenství jinou představu o tom, jak vypadají typicky mužské a typicky ženské vlastnosti. Tyto vlastnosti se také mohou lišit v průběhu let (Petrusek, 1996). Již po našem narození je nám podle našeho pohlaví předurčen *gender*, na základě kterého je uzpůsobena výchova a vzdělávání. Působením rodičů si dítě vytváří obraz o genderových rolích (společenských rolích muže a ženy) a společensky očekávaných normách. K mužskou roli se zpravidla spojuje *maskulinita* (tj. mužskost) a s ženami *femininita* (tj. ženskost) (Oakley, 2000).

Pojmy *pohlaví*, *gender* a *sexualita* jsou úzce propojeny, protože společnost mužům automaticky přiděluje maskulinní *genderovou* roli ve společnosti a ženám tu feminní, dále očekává, že jejich orientace je heterosexuální. Tento jev se nazývá *heteronormativita* (Sloboda, 2016).

V současné společnosti se vymezení rolí a model chování na základě *genderu* postupně vytrácí a vzniká ve společnosti místo pro osoby, které se neidentifikují ani s jedním protipólem a pohybují se na spektru mezi maskulinitou a feminitou, které odborníci nazývají jako *genderově neutrální* nebo *nebinární*. Každá osoba ale může vykazovat jak mužské, tak ženské rysy, nezávisle na svém *genderu* a pohlaví (Oakley, 2000).

Homosexuál (homosexuálního muže nazýváme *gay* a homosexuální ženu *lesba*, nikoliv lesbička - toto označení se z důvodu zbytečné zdobněliny považuje za hanlivé) je osoba, která je sexuálně přitahována osobou stejného pohlaví. Tento pojem je používán od druhé poloviny devatenáctého století (Stehlíková a spol., 2007).

Transgender označuje osobu, která výrazně překračuje hranici své určené *genderové* role. V minulosti se vymezovaly termíny *transgender* a *transsexualita*. *Transsexualita* je definovaná touhou po právní a somatické změně pohlaví, což je poměrně jasná definice, oproti tomu *transgender* poukazuje na vnitřní pocity ohledně své *genderové* identity (Stehlíková a spol., 2007). V dnešní době se spíše upouští od termínu *transsexualita* a jeho význam nahrazuje již zmíněný termín *transgender* či *genderový nesouhlas*, protože původní termín

poukazuje na spojitost se *sexualitou*, která nemá co dočinění s genderovou identitou jedince. O tomto novém trendu označování těchto osob jako *transgender* často hovoří například Lenka Králová, aktivistka za trans práva v České republice. Opakem pojmu *transgender* je pojem *cisgender*, který reprezentuje osoby, u kterých jejich vrozené pohlavní znaky korelují s genderovou identitou, tudíž s tímto pojmem se identifikuje většina jedinců v populaci (Stehlíková a spol., 2007).

Dále s touto problematikou souvisí termíny *MtF* (male-to-female), tato zkratka označuje transgender ženu (trans ženu), která se narodila v mužském těle a prochází tranzicí, a *FtM* (female-to-male), tato zkratka označuje transgender muže (trans muže), který se narodil v ženském těle a prochází tranzicí (Stehlíková a spol., 2007).

Coming out můžeme definovat mnoha způsoby a velmi široce. Nejobecněji definujeme coming out na *vnitřní* a *vnější*. *Vnitřní coming out* označuje proces, kdy si jedinec sám sobě přizná svou odlišnou sexuální či genderovou identitu, a *vnější coming out*, kdy jedinec po tom, co si svou vlastní identitu přizná, sdělí ji svému okolí. Mnoho odborníků zastává názor, že proces coming outu nikdy není dokončen, protože jedinec musí neustále zažívat coming out novým lidem ve svém okolí a potýkat se s jejich různými reakcemi (Stehlíková a spol., 2007).

Pojmy *homofobie*, *bifobie* a *transfobie* můžeme definovat velice široce, protože zastřešují veškeré negativní, nepřátelské a nenávistné chování, postoje a jednání vůči gayům, lesbám, bisexuálům a trans lidem. Nepřátelské chování může ústít v šikanu, zešměšňování a přímé či nepřímé obtěžování (Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu, 2016).

3 Menšina

Před tím, než se začneme věnovat samotným neslyšícím, kteří se identifikují jako LGBTQ, je třeba si vymezit několik termínů, abychom mohli problematiku uchopit co nejlépe.

Definice menšiny není zcela jednotná a mnoho odborníků tento termín definuje různě. Přestože se zdá, že význam pojmu je na první pohled jasný, vzniká okolo něj ještě více otázek, když se pokusíme definovat *etnickou menšinu* či *národnostní menšinu*. Tato terminologická nejednotnost nám ve studiích menšin klade mnoho překážek (Gabal, 1999).

Nejobecnějším a nejzákladnějším způsobem vymezuje menšinu Maříková (1996, s. 605) jako „*početně menší skupinu, která se od většinové populace liší určitými společnými znaky např. rasou, etnickým původem nebo národností*“. Menšina bývá oproti většinové společnosti jiného etnika či národnosti, ale v současnosti je pohled na menšinu mnohem širší a do definice se zahrnují i kulturní, náboženské a jiné skupiny. Sociologický pohled na tuto problematiku se liší v tom, že vnímá menšinu jako skupinu, která se cítí být znevýhodněna vůči majoritní společnosti. Tato skupina se početně nemůže rovnat jiné skupině, která v dané společnosti tvoří většinu, a je jí odpíráno nějaké právo, jež užívá většina (Fiala, Mareš, Strmiska, 2003).

Organizace spojených národů (2010) oficiálně vymezila menšiny dle menšinových práv, které jim náleží, do čtyř skupin:

- a. národnostní menšina je menšina, jejíž členové jsou občané daného státu, ale jejich národnost se neshoduje s většinovou populací. Taková menšina má menšinová práva, ale nemá právo na sebeurčení,
- b. etnická menšina tvoří národ, ale tento národ nevytváří autonomní stát, a to z toho důvodu, že její členové žijí roztroušeně na území několika států,
- c. náboženská menšina je menšina, jejíž náboženské přesvědčení se neshoduje s přesvědčením většinové populace,
- d. jazyková menšina užívá rozdílný jazyk, který není mateřským jazykem většinové populace daného státu.

Je důležité upozornit, že ne všechny osoby, které jsou členy dané menšiny (jako například všechny neslyšící osoby, které spojuje pouze sluchová vada), mají také silné vazby na komunitu (v tomto případě komunita Neslyšících) a jsou jejími členy.

3.1 Etnická menšina

Tento pojem, stejně jako *menšina*, nemá jednotnou definici. Někteří odborníci zastávají názor, že pojmy *etnická menšina* a *národnostní menšina* jsou synonyma a není třeba je zvlášť vymezovat (Průcha, 2010). Toto tvrzení ale nekoreluje s pohledem na komunitu Neslyšících jako na etnickou menšinu s vlastním jazykem a kulturou, protože příslušníky této menšiny žádný národ nespojuje. Jednu z neužívanějších definic etnických menšin vymezil italský akademik Francesco Capotorti (1979, s. 96). Podle ní je etnická menšina „(...) *skupina početně slabší než zbytek obyvatelstva státu, nacházející se v nedominantním postavení, jejíž příslušníci – coby občané daného státního útvaru – mají etnické, náboženské nebo jazykové rysy, kterými se odlišují od zbytku obyvatelstva, a vykazují, byť pouze implicitně, smysl pro soudržnost zaměřený na uchování své kultury, tradic, náboženství nebo jazyka.*“

Kokaisl (2014) ve své práci představuje tři atributy, které vymezují etnické menšiny. K těmto atributům ale doplňuje fakt, že se jedná pouze o základní vymezení a je zde mnohem více dílčích odlišností (např. rasová příslušnost, fyziognomické odlišnosti, původnost osídlení určité oblasti a mnoho dalších atributů). Tři základní atributy jsou:

- a. jazyk
- b. náboženská příslušnost
- c. historické (či regionální) povědomí.

První atribut, jazyk jako prvek vydělující etnikum, je velmi charakteristickým rysem etnických menšin, protože většina z nich užívá specifický jazyk nebo specifickou formu jazyka pro intrakulturní komunikaci. Nemusí se jednat o kodifikovaný jazyk, protože i nejrozličnější drobné jazykové nuance či přízvuk odhalí fakt, že jedinec je příslušníkem konkrétní etnické menšiny.

Náboženství jako prvek vydělující etnikum není u etnické menšiny Neslyšících důležitý, na rozdíl od dalších etnik. Toto kritérium se ale nevztahuje na všechny etnika, to potvrzuje autor (tamtéž, s. 26) v úvodu této kapitoly, když tvrdí, že „(...) *u některých evropských etnik nehraje náboženství při jejich identifikaci příliš významnou úlohu.*“

Historické (či regionální) povědomí jako prvek vydělující etnikum spojuje jeho členy na základě kolektivní historie, zkušenosti nebo určitého místa, která se promítá do pospolitosti dané menšiny.

Pokud se zaměříme na pojetí etnické menšiny od Andersona (1991), můžeme pohlížet na etnicitu jako na přirozenou tendenci vymezovat sociální hranice a vytvářet stereotypy za

účelem udržení a ospravedlnění těchto hranic. Taková definice je ale příliš univerzální a můžeme ji uplatnit jak na pohlaví, tak věk a nejen na etnické skupiny. Důležitým aspektem etnicity je ten, že na rozdíl od konceptu kultury a společnosti, což jsou vymezení relativně „propustná“ (kulturu je možné osvojit a do společenství asimilovat), je etnicita stálá a neměnná (Eriksen, 2007).

Žádná z definic etnických menšin nedokáže přesně definovat, která z menšin by se za etnikum dala považovat a která ne. Všechny osoby se sluchovým postižením jsou součástí menšiny, jejíž členy spojuje právě jejich sluchová vada. Pokud se ale zaměříme na problematiku etnických menšin a otázku, zda členové komunity Neslyšících tvoří etnickou menšinu, odpověď už není tak jednoznačná.

3.2 Sexuální menšina

Definování sexuálních menšin je stejně problematické jako definice jakéhokoliv pojmu z odvětví sociologie a antropologie. Sexuální menšina byla po mnoho let stigmatizována a utlačována, a tím se také měnila definice toho, kdo do sexuální menšiny patří. Stále se mezi sexuology vedou spory, zda existuje bisexualita, nebo tento jev můžeme nazvat pouze jako pouze bisexuální chování, zda transgender osoby jsou součástí sexuální menšiny a objevuje se mnoho dalších otázek.

Pechová (2005) považuje za člena sexuální menšiny každého s menšinovou sexuální orientací (tj. orientace homosexuální, bisexuální a v některé literatuře i asexuální), nehledě na to, zda se za jejího příslušníka sám považuje nebo do jaké míry si prošel coming outem. Tato definice je bohužel nicneříkající, protože toto velmi obecné kritérium nelze v praxi využít pro zjištění reálného počtu osob, které se do sexuální menšiny řadí. Pechová (2005) odhaduje jedno až deset procent lidské populace. Pokud bychom pracovali s velmi populárním údajem čtyři procenta (sexuální menšina, převážně lesby a gayové, je často označována jako „čtyřprocentní“), znamenalo by to, že v České republice žije přibližně čtyři sta tisíc osob menšinové sexuální orientace. Tato nemalá skupina se ale často potýká s homofobním chováním, což vede k potlačování své sexuality nebo k jejímu skrývání.

Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin tehdejší ministryně pro lidská práva a národnostní menšiny MUDr. Džamily Stehlíkové vytvořila v roce 2007 analýzu situace LGBT menšiny v České republice pro Úřad vlády České republiky, ve kterém popisuje značné neporozumění ze strany většinové české společnosti, převážně přetrvává zmatení pojmů

a neporozumění členům sexuálních minorit, čímž vznikají negativní stereotypy a předsudky, které ústí v homofobní chování.

4 Identita a identifikace

V této kapitole se zaměřím na pojmy *identita a identifikace*, přesněji na identifikaci *sociální*. V akademických pracích se můžeme setkat s různými pojetími identifikace, jako například filozofie pohlíží na identifikaci jinak, stejně tak v běžné řeči máme většinou na mysli individualitu jedince. Já se v této práci zaměřím na to, s kým se daný jedinec identifikuje a jak vypadají hranice mezi nimi a námi, tzv. paradigma *my a oni* (Eriksen, 2007).

Hewitt (1988) popisuje *identitu* jako „*zažívání sebe sama*“ a vymezuje tři typy identity:

- a) „*pojem identity, vztahující se k umístění jedince v sociálním životě,*
- b) *pojem vlastní představy o sobě (self-image),*
- c) *pojem sebeúcty (self-esteem) se vztahuje k pozitivním nebo negativním pocitům, které mají lidé jako výsledek svých zkušeností v sociálním životě“* (In Geist, 1992, s. 119).

Michener (1990) pohlíží na identitu jako na proces, během kterého se lidé snaží přesně stanovit to, kým jsou, a to tím, že se srovnávají s jinými lidmi. Každý z nás má v sobě mnoho různých identit, které máme hierarchicky seřazeny podle jejich přínosu k našemu vlastnímu já. Tyto identity tvoří jeden provázaný celek, ve kterém se identity prolínají a utváří ucelený vzorec chování a postojů (In Geist, 1992).

Hannah Arendtová se ve své práci *The Human Condition* zaměřuje na *jáství*, které popisuje jako znepokojivé a od základu rozdělené. Člověk se, dle jejích slov, pouze snaží přežít a žije ve své vlastní soukromé sféře. Stává se někým až po tom, co se dostane do veřejného života - tak se stává *někým* a sám nabývá konkrétních rysů. Arendtová věří, že člověk nabývá rysů identity až po tom, co se dostane do veřejné sféry života, která je v tomto procesu mnohem důležitější než jeho osobní život (Honig, 1988).

Hall, Held, Hubert a Thompson (1996) vnímají identitu jako *osvícenský subjekt*, který nám umožňuje využívat náš rozum, nebo jako *sociální subjekt*, který, stejně jako píše Arendtová, je formován vnějším okolím a řídí subjektivní hodnoty jedince, a také jako *postmoderní subjekt*. Ten poukazuje na to, že identita je proměnlivá, pohyblivá a transformuje se na základě kultury, času a mnoha dalších aspektů našeho života.

Identita samotná je velmi problematičtá a výrazně ovlivňuje život každého jedince. Nebylo tak tomu ale vždy, protože potlačování identity bylo a je výborným nástrojem moci, jak ovládat masy lidí. Takové vzepření se tomuto útlaku můžeme pozorovat například u feministického hnutí a hnutí za občanská práva v 50. letech v USA. Stejně tak se tento boj za svou identitu opakoval mnohokrát - vždy se jedná o etnikum, nacionalistickou politiku, práva

minorit či náboženskou revitalizaci. Jednoduše bychom z tohoto vzorce mohli vyjmenovat několik možností, jak se jedinec může identifikovat - jazyk, domov, příbuzenství, národnost, etnickou příslušnost, rodinu, věk, vzdělání, politické vyznání, sexuální orientaci, sociální vrstvu, náboženství nebo například pohlaví. Na základě těchto kritérií se každý člověk může identifikovat v nějakém komplexním společenství a může pociťovat příslušnost k určité skupině (Eriksen, 2007).

V roce 1969 editoval Fredrik Barth knihu *Ethnic Groups and Boundaries*, která trvale změnila to, jak nahlížíme na identifikaci. Před vznikem této knihy se uvažovalo o skupinové identitě jako o něčem neměnném. Člověk se mohl identifikovat např. jako Čech nebo jako Angličan, protože patřil k nějaké kultuře a sociální skupině. Barth ale tuto ideu svou prací narušil a identitu v současnosti vnímáme spíše jako něco plastického, dynamického a nejednoznačného (Eriksen, 2007).

Eriksen (2007) popisuje identifikaci jako *relační a situační*, což znamená, že identifikace je proměnlivá v závislosti na tom, ke komu ji vztahujeme. V sociologii se tato skutečnost vysvětluje tzv. teorií rolí, kdy každý jedinec v sobě skrývá mnoho rolí, např. jeho role otce, syna, kolegy, manžela, Čecha apod. V praxi to vypadá tak, že jedinec se cítí být mužem před ženou, rodičem před svými dětmi či obyvatelem města před vesničanem. Pokud tuto teorii převedeme na LGBTQ neslyšící, jedinec pociťuje svou identitu neslyšícího člověka před slyšícími a svou queer identitu před heterosexuály. Tím pádem svou identitu nebere v potaz, pokud se nachází mezi lidmi, se kterými identitu sdílí.

Eriksen (2007, s. 73) dále popisuje to, že identita se zároveň v mnoha případech odvíjí od vnějšího prostředí. Jak je možné, že některé identity jsou pro někoho důležitější a přednější než pro jiné? Autor si to vysvětluje tak, že „*vnitřní soudružnost skupiny je odvislá od míry vnějšího tlaku.*“ Tento jev se nazývá *Simmelovo pravidlo* a jeho autorem je německý sociolog Georg Simmel. Toto pravidlo můžeme převést na indický kastovní systém, kdy jedinec, který se narodí do nižší, utlačované kasty, bude cítit mnohem větší sounáležitost ke skupině a silnější etnickou identitu než člověk, který se narodí do vyšší, svobodnější kasty. Simmelovo pravidlo nám také poskytne alespoň částečnou odpověď na to, proč je např. genderová identita častěji spojována s ženami než s muži a proč je rasová identita spojována více s černochy než s bělochy. Toto pravidlo lze aplikovat na menšiny, které zkoumám v této práci. Komunita Neslyšících má potřebu se vůči slyšící majoritě vymezovat kvůli silnému útlaku a má potřebu prosazovat svou identitu a práva vůči skupině, kterou je utlačována. Stejný princip můžeme pozorovat u LGBTQ komunity, která zažívá útlak od heteronormativní společnosti. Obě tyto skupiny pociťují silnou potřebu se vymezit vůči společnosti právě kvůli tomuto útlaku. Pokud

bychom žili ve společnosti, kde by neslyšící a LGBTQ osoby měla rovná práva a možnosti, ani jedna z nich by neměla potřebu se vymezovat.

Kromě vnějšího tlaku je pro soudržnost skupiny a tím pádem i pro identifikaci a sounáležitost potřeba, aby vymezující se skupina jedincovi něco nabízela, jinak by pouze došlo k rozpadu skupiny a vnějším konfliktům. Pod spojením „něco nabízet“ si nemusíme představovat něco hmotného či politické nebo ekonomické výhody. Bez této podmínky by nebylo možné vytvořit fungující skupinu, ve které jsou loajální jedinci (Eriksen, 2007). Jak u neslyšících, tak u LGBTQ se jedná o boj za rovné podmínky, legislativní změny, ale také o pocit bezpečí a jistoty. U neslyšících také hraje roli jazyk, kdy komunita jedincům poskytuje možnost komunikovat s ostatními členy ve svém rodném jazyce a získávat informace, ke kterým se mimo komunitu dostávají obtížně. LGBTQ ve své komunitě hledají pochopení, informace, rovné prostředí, ale také místo, kde je možné si najít partnera. LGBTQ neslyšící z toho důvodu mají potřebu hledat prostor, ve kterém se tyto komodity propojují, což může být komplikované a přinášet v životě různá úskalí.

4.1 Sexuální a genderová identita

Sexuální identita je pocit ztotožnění se širší sociální skupinou lidí stejné orientace na základě naší *sexuální orientace*. Z té vyplývá, kým jsme na základě své vlastní touhy sexuálně a eroticky přitahováni (Fafejta, 2016). Tím pádem osoba, která je přitahována jak muži, tak ženami (což je její *sexuální orientace*), nemusí mít potřebu se identifikovat jako *bisexuál*, protože se neztotožňuje s jinými bisexuály či s LGBTQ komunitou obecně.

Již jsem v předešlé kapitole představil obecná vymezení identity. Přestože mnoho autorů na tuto problematiku pohlíží rozdílně, shodují se na tom, že identita je výhradně sociální záležitost, která má ale základ v biologických predispozicích jedince. Berger a Luckmann (1999) uvádí, že člověk je sice „*pudově hnán svou biologickou konstitucí, aby hledal sexuální vybití a potravu*“, ale „*sexualita a příjem potravy jsou určitým způsobem usměrňovány spíše společensky než biologicky a toto usměrňování nejen že stanovuje meze těchto aktivit, ale přímo ovlivňuje funkce organismu. Proto není úspěšně socializovaný jedinec schopen sexuálně fungovat s ,nesprávným‘ objektem a může zvracet, když přijde do styku s ,nesprávným‘ jídlem*“ (In Fafejta, 2016, s. 15). Tato metafora „nesprávného“ jídla koreluje s vymezením homosexuální identity, kdy přestože jedinec žije v heteronormativní společnosti, ve které je společensky preferovaná a normalizovaná heterosexuální orientace, upřednostňuje a často také výhradně volí sexuální partnery stejného pohlaví.

Mnozí vědci se shodují na tom, že sexualita je primárně daná přirozeností a sociální instituce (tzn. např. stát či jiné uskupení) tuto přirozenost pouze reflektuje a upravuje do společenské normy, například tím, že odsuzuje sex na veřejnosti, pedofilii či jiné deviace. Často ale opomínáme to, že i samotný sex je z velké části ovlivněn kulturou. Tato „sexuální normalita“, kterou vnímáme jako přirozenou a danou, se v různých kulturách a časech mění. Pokud určitá sexuální praktika není v našem společenství vnímána jako „normální“, automaticky danou praktiku odsoudíme jako „nepřirozenou“. V euroamerické kultuře ale existuje mnoho sexuálních praktik, které vnímáme jako „normální“ a „přirozené“, přestože do přirozenosti mají daleko (např. užívání Viagry pro udržení erekce či prsní implantáty pro dosažení ideálního a přitažlivého těla), pokud je kritériem přirozenosti sex za účelem reprodukce. Stejně tak tomu jsou homosexuální praktiky a homosexuální chování, které je stále v naší společnosti i nadále mnohými odsuzované a vnímané jako nepřirozené. Ve starověkých Athénách či v některých přírodních civilizacích byl homosexuální styk využíván jako pedagogická instituce (např. v Athénách nazývaná jako *pederastie*), která mladé hochy přetvářela v muže a upevňovala vztah mezi žákem a učitelem. Tato instituce byla v těchto společenstvích vysoce vážená (Fafejta, 2016). Samozřejmě tyto praktiky nemají s homosexualitou, jak ji vnímáme teď, nic společného. Milostný vztah dvou homosexuálních mužů má s *pederastií* společné jen jedno - homosexuální styk. Na tomto příkladu chci pouze ukázat to, že pojetí homosexuálního styku ve společnosti nemá nic společného s tím, jak vnímáme, jaké sexuální praktiky jsou „přirozené“.

Podobně můžeme nahlížet na *genderovou identitu*, která bývá vymezována jako přijetí a identifikování se s kulturními a sociálními stereotypy, které se vážou k jedné z pohlavních identit, což je ta část identity, která je vrozená a vychází z pohlavních znaků - anatomických, hormonálních, chromozomálních. Definice poměrně jasně vymezuje to, že každý jedinec se rodí s jistou pohlavní identitou, která se může, ale nemusí shodovat s jeho genderovou identitou, jako je tomu například u transgender osob. Může se ale stát, že ne každý jedinec vnímá svou identitu tak jasně, že by se identifikoval výhradně s ženskou či mužskou identitou a se stereotypy s nimi spojené. Můžeme se tak setkat se ženou, která má penis, nebo s mužem, který se neztotožňuje se stereotypem, že „muži myslí jen na to jedno“ a dobrovolně odmítá sexuálně žít z jiných než ideologických (např. náboženských) důvodů - je *asexuální* (Fafejta, 2016).

Sexuální a genderová identita jsou relativně nově zkoumané oblasti, které postrádají mnohá vysvětlení. Komplexnost této problematiky se ještě prohlubuje po tom, když přihlídneme k biologické stránce věci. Jak vypadá identita *intersexuálního* člověka, který má

jak ženské, tak mužské pohlavní rysy či chromozomy obou pohlaví? Lze partnera takového člověka považovat za heterosexuála? Na tyto otázky neexistuje jednotná odpověď, stejně jako neexistují mnohá vymezení queer, sexuálních a genderových identit (Fafejta, 2016).

4.2 Identita a kultura n/Neslyšících

Koncept identity a kultury byl středem zájmu Deaf Studies od jejich samotného počátku, stejně jako je tomu ve studiích jakékoliv menšiny, a to převážně v jejich počátcích. Deaf Studies pohlíží na Neslyšící jako na kulturní a jazykovou menšinu s autonomní identitou, snaží se odprostit od medikalizované identity, která Neslyšícím byla přidělena. Carol Paddenová (1980) byla jedna z prvních, která se začala zajímat o Neslyšící v tomto kontextu. „*Neslyšící se mohou narodit do neslyšící kultury, pokud se narodí neslyšícím rodičům. Osvojují si jazyk svých rodičů a tím ten jazyk ovládají na úrovni rodilého mluvčího.*”¹ Neslyšící se tak dostávají do kultury Neslyšících již od svého narození a osvojují si důležité hodnoty, jako například respekt ke znakovému jazyku, vnímání důležitosti rodinných a komunitních vazeb. Paddenová také popisuje následky orální výuky a asimilace (In Dirksen, Bauman a kol., 2008, s. 9).

Rozdíl mezi *komunitou Neslyšících a kulturou Neslyšících* je takový, že do komunity Neslyšících mohou spadat osoby, které sice nejsou Neslyšícími, ale aktivně spolupracují s Neslyšícími a podílí se na dosažení cílů komunity, zatímco kultura Neslyšících pojímá mnohem menší počet jedinců (Dirksen, Bauman a kol., 2008).

Jako první se identitou Neslyšícího zabýval Neil Glickman (1993), který tvrdí, že na Neslyšící lze nahlížet jako na menšinu, ve které si její členové prochází během vývoje své identity stejnými psychologickými procesy jako v jiných menšinách.

Glickmanův model představuje čtyři rozvojově provázané fáze kulturní identity neslyšících:

- a) kulturně slyšící,
- b) kulturně marginální,
- c) kulturně vyhraněný,
- d) bikulturní (In Scheetz, 2004).

Tento model také bere v potaz prostředí, ze kterého pochází, kdy se u něj vyskytla ztráta sluchu a jeho sociální a edukační zkušenosti. Kulturně slyšícího můžeme popsat jako někoho, kdo vnímá hluchotu jako postižení, které je třeba kompenzovat a léčit. Tato identita se

¹ Překlad autora.

nevyskytuje výhradně mezi slyšícími, existují neslyšící, kteří vyhledávají společnost slyšících, vnímají se jako sluchově postižení a obecně se vyhýbají komunitě Neslyšících.

Kulturně marginální osoby se snaží udržovat vztahy s oběma světy - s tím slyšícím i neslyšícím. Takoví jedinci často nezapadají ani mezi slyšící, tak Neslyšící a mají problém se svou vlastní identifikací.

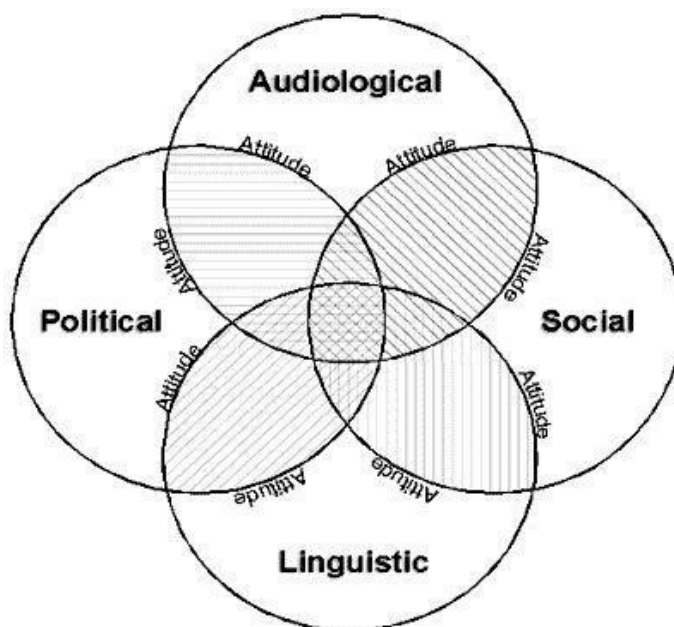
Kulturně vyhraněný jedinec se výhradně identifikuje s komunitou Neslyšících. V této fázi si komunitu nerealisticky idealizuje, kritizuje mluvený jazyk a znakový jazyk staví nad něj. Také odsuzuje jakékoliv kompenzační pomůcky, jako jsou sluchadla, kochleární implantáty apod. Tato fáze je ale jen dočasná a jedinec si postupně začne uvědomovat, že je důležitější podporovat jiné Neslyšící než útočit na slyšící.

Finální fází je dle Glickmana fáze bikulturní. Takový jedinec má jasně vymezenou svou vlastní identitu, rozumí tomu, že hluchota je kulturní odlišnost a jaké jsou rozdíly mezi kulturou slyšících a Neslyšících. Spolupracuje se slyšícími, kteří podporují komunitu, a komunikuje jak v psané formě mluveného jazyka, tak ve znakovém jazyce (Glickman, 1993; Scheetz, 2004).

Identitu Neslyšícího člověka můžeme znázornit pomocí tzv. *diagramu kulturní identifikace Neslyšících*² (*Diagram of Deaf cultural identifications*), který popisují ve své práci *American Sign Language: A Teacher's Resource Text on Curriculum, Methods, and Evaluation* (1991) Dennis Cokely a Charlotte Bakerová-Shenková. Tento diagram popisuje kulturu Neslyšících jako spektrum, na kterém jsou osoby se silnou identitou Neslyšícího ve středu (tzv. *jádru*) a na periferii jsou osoby, které mají s komunitou Neslyšících jen slabou či žádnou spojitost. Čtyři aspekty kulturní identifikace v tomto diagramu jsou:

- a) audiologický aspekt,
- b) sociální aspekt,
- c) jazykový aspekt,
- d) politický aspekt (In Dirksen, Bauman a kol., 2008).

² Překlad autora.

Obrázek 1: Diagram kulturní identifikace Neslyšících

(Dirksen, Bauman a kol., 2002, s. 10)

Spolu s tímto diagramem Cokely a Shenková využívají pojem *etnicita Neslyšících*, který vysvětluje, jakým způsobem uchopit identitu neslyšícího člověka. Harlan Lane (2005) na tuto práci navazuje a vymezuje aspekty etnicity - „*kolektivní jméno, pocit sounáležitosti s komunitou, normy chování, systém hodnot, kolektivní vědění, zvyky, sociální struktura, jazyk, umění, historie a aspekt pospolitosti na základě společných znaků*“³ Pojem *etnicita Neslyšících* byl vytvořen také z jednoho důležitého důvodu - vymezit tzv. *jádro komunity*, které jsem již zmiňoval výše. Do jádra se mohou řadit osoby, které se narodili do neslyšící rodiny, sami jsou Neslyšící nebo jsou CODA⁴. Toto vymezení je důležité, protože pomáhá společnosti pochopit, že Neslyšící mají hlubší propojení se svým jazykem, kulturou, historií a tradicemi (In Dirksen, Bauman a kol., 2008, s. 10).

Pokud se zaměříme na *kulturu Neslyšících*, nemůžeme o Neslyšících hovořit jako o příslušnících jedné kultury, jako je tomu například u občanů státu, protože Neslyšící jsou stále v kontaktu s většinovou společností, komunikují se slyšícími a pracují s nimi. Proto se začal využívat pojem *subkultura*, který později nahrazen pojmem *mikrokultura*, protože *subkultura* může mít negativní konotace. Tím, že jsou Neslyšící rodilými uživateli znakového jazyka, který využívají pro komunikaci uvnitř komunity, a zároveň využívají psanou formu mluveného jazyka pro komunikaci vně komunity, můžeme o nich hovořit jako o *bikulturních* a *bilingvních* (Dirksen, Bauman a kol., 2008).

³ Překlad autora.

⁴ Children of Deaf Adults (slyšící děti neslyšících rodičů).

Před sebou máme mnoho otázek, týkajících se identity Neslyšících. Je CODA více Neslyšící než neslyšící, co neumí znakový jazyk? Aspekt ztráty sluchu bývá v komunitě často upozadován, protože mnoho slyšících jedinců je součástí komunity. Z toho důvodu BDA (British Deaf Association) sama sebe nenazývá jako *komunitu Neslyšících*, ale jako *komunitu znakujících*. Tento pohled je ale problematický v tom, že slyšící osoba (CODA nebo slyšící se silnými vazbami na komunitu) nikdy nebude mít tu zkušenost s okolním světem jako Neslyšící, neprožije si útlak ze strany většinové společnosti, každodenní komunikační bariéry apod. (Dirksen, Bauman a kol., 2008). Podobně se vyjadřuje Strnadová (2001) o ohluchlých a nedoslýchavých osobách, které nikdy nezapadnou do komunity Neslyšících ani za předpokladu že se naučí znakový jazyk, protože mají jinou životní zkušenost, vyrůstaly mezi slyšícími a přemýšlí jako slyšící. Přestože nezapadnou mezi Neslyšící, necítí se komfortně ani mezi slyšícími, protože pro ně není možné bez problému komunikovat mluvenou řečí, tyto konverzace jsou vyčerpávající a stresové, protože se daná osoba bojí, že jí unikají informace. Z toho důvodu si tyto osoby hledají přátele mezi lidmi se stejnou zkušeností.

5 Komunita

Pro to, abychom si blíže přiblížili problematiku dvou komunit, musíme se tento velice mnohoznačný pojem *komunita* alespoň pokusit definovat. Štogr (2001, s. 23) definuje komunitu takto: „*Komunita jsou lidé, kteří žijí v geograficky definované oblasti a mezi kterými existují vzájemné sociální vazby (ve smyslu příbuzenství, přátelství a známosti v geografické oblasti a také ve smyslu účasti na aktivitách komunity a některých formách ekonomické směny, např. kupování zboží a služeb, práce pro místní zaměstnavatele apod.) a kteří jsou citově vázáni k sobě navzájem a k místu, kde žijí (pocit připoutání, identifikace a sounáležitosti k určitému místu, stejně tak respekt, závazky a kamarádství s ostatními obyvateli tohoto místa).*“

Jiný, o něco stručnější pohled na komunitu, poskytuje Hartl (1997, s. 35): „*Komunita je místo, kde člověk může získávat emocionální podporu, ocenění a praktickou pomoc v každodenním životě.*“

Obě tyto definice ale počítají s tím, že komunita je seskupení osob, které žijí na jednom místě nebo se více či méně často setkávají na nějakém místě (např. práce, komunitní centrum nebo volnočasová aktivita). Tyto definice nám tedy neposkytují uspokojivé vymezení komunity, které by bylo možné vztáhnout na Neslyšící nebo na LGBTQ komunitu, protože ani jedna z komunit se neváže k určitému místu a není možné, aby se všichni členové setkávali na jednom místě nebo aby se všichni znali. Z toho důvodu je vhodnější obecnější vymezení Zimy (1999), který definuje komunitu jako skupinu lidí se společnými cíli, kteří spolupracují na jejich dosažení. Tato skupina se odlišuje od většinové společnosti jedním či více znaky, které mohou být různé povahy. Zima tyto znaky vymezuje takto:

- a. geografické,
- b. biologické,
- c. společenské historické a ekonomické,
- d. kulturní,
- e. jazykové,
- f. sociální.

Tato definice je ale velmi široká a může do ní spadat prakticky jakákoliv skupina (např. obyvatelé jednoho města, lidé na pokraji chudoby a mnoho jiných). Dle této definice můžeme na komunitu Neslyšících pohlížet z několika hledisek. Z geografického hlediska se komunita Neslyšících neváže k jednomu místu a často se sami Neslyšící považují za jednu rodinu, která nezná hranice. Paddenová (1989) ale ve své práci píše, že Neslyšící se vážou na jednotlivá města, a tak tvoří menší městské komunity. Paddenová tuto situaci popisovala na amerických

městech, ale tuto situaci můžeme sledovat i v České republice (např. komunita Neslyšících v Praze, v Brně nebo v Plzni). Z biologického hlediska Neslyšící spojuje jejich sluchová vada a z jazykového hlediska společný jazyk (v případě Neslyšících znakový jazyk). Kulturní hledisko poukazuje na to, že Neslyšící mají svou vlastní kulturu, které se budeme věnovat v dalších kapitolách.

Komunitu leseb, gayů a bisexuálů a komunitu neslyšících leseb, gayů a bisexuálů spojuje sociální hledisko, které je vnímá jako společenství osob, které je spojováno mezilidskými vztahy jeho členů a tento rys je odlišuje od většinové společnosti. Toto hledisko ale nezahrnuje transgender osoby, které mohou mít běžně vztahy s ostatními osobami mimo komunitu, a proto bych tuto skupinu pro toto vymezení postavil zvlášť jako společenství osob, které spojuje rys povahy biologické. Transgender osoby spojuje genderový nesouhlas s jejich biologickým pohlavím, ale této problematice se budu věnovat v následujících kapitolách.

Anderson (1984) přináší do vymezení komunity úplně nový pohled, a to s jeho teorií „imagined communities“ (domnělých komunit⁵), kterou původně popisuje na existenci nacionalismu a zabývá se rozrůstajícím impériem Sovětského svazu a okupací okolních zemí (včetně Československa roku 1968). Ve své práci popisuje sounáležitost občanů určitého státu k jednomu společenství, přestože se nikdo z nich nepotkal se všemi dalšími občany. Tito občané, kterých může být až několik milionů, ba dokonce jedna miliarda (pokud považujeme Čínu za jeden národ), formují na ohraničeném území obraz jednotné národní identity. Právě tyto občany spojuje tzv. domnělá pospolitost⁶ (autor užívá pojem „imagined communion“). Z toho důvodu pohlížíme na národy jako na sociální konstrukt. Lane (2003) ve své práci tento konstrukt projektuje na komunitu Neslyšících, která vnímá tuto pospolitost celosvětově na základě své identity, což posouvá tuto teorii do ještě globálnějších rozměrů.

5.1 Komunita Neslyšících

Komunita samotná by existovala bez jakéhokoliv označení, ať už označení, které využívá komunita samotná, nebo označení okolní většinou, ale správná terminologie pozitivně ovlivňuje obraz komunity v očích společnosti a symbolizuje respekt k jejím členům (Lane, 2003). Z toho důvodu je také důležité vůbec vymezit komunitu Neslyšících samotnou.

Kalousová (2012, s. 11) přeložila definici Padden (1989, s. 3) takto: *Komunita neslyšících není ani skupina lidí se sluchovým postižením ani skupina lidí, kteří jsou součástí*

⁵ Překlad autora.

⁶ Překlad autora.

kultury Neslyšících. Je to skupina lidí, kteří žijí na konkrétním místě, mají společné cíle a různými způsoby se těchto cílů snaží dosáhnout. Členy komunity neslyšících tak mohou být i lidé, kteří nejsou Neslyšící, ale kteří aktivně podporují cíle komunity a pracují s Neslyšícími.“

Padden (1989) tvrdí, že pojem komunita neslyšících (s malým *n*, který poukazuje pouze na sluchovou ztrátu, ne na sebeidentifikaci jedince) je mnohem širší než pojem kultura Neslyšících, který pracuje pouze s jedinci, kteří se sami identifikují jako Neslyšící (s velkým *N*, jakožto zástupci kulturně-jazykové menšiny).

Využívání termínu „komunita Neslyšících“ se do znakového jazyka promítlo teprve nedávno. Tomuto označení předcházela pojem NESLYŠÍCÍ + SVĚT (v anglických glosách DEAF-WORLD) v americkém znakovém jazyce, který jako první v odborné publikaci použil Bahan (1994). Toto označení ale využívá v opozici s kulturou slyšících osob, kterou v americkém znakovém jazyce nazývá jako SLYŠÍCÍ + SVĚT (v anglických glosách HEARING-WORLD). Od užívání tohoto pojmu se ale upustilo a nahradil ho novější termín NESLYŠÍCÍ + KOMUNITA (v anglických glosách DEAF-COMMUNITY), protože implicitněji poukazuje na samotnou komunitu Neslyšících, aniž bychom ji museli stavět do opozice s kulturou slyšících osob (Lane, 2003).

Jednu z nevýstižnějších definic pojmu „komunita Neslyšících“ nám ve své publikaci poskytuje Baker a Padden (1978, s. 4): „*Komunita Neslyšících zahrnuje všechny neslyšící a nedoslýchavé osoby, které sdílejí společný jazyk, zkušenost, hodnoty a způsob, kterým komunikují mezi sebou a se slyšící většinou.*“ Dále autorky zavádějí termín „attitudinal deafness“ (postoj k hluchotě⁷), který vymezuje členství v komunitě faktorem, zda se neslyšící osoba samotná považuje za člena komunity a také je ostatními členy přijímána jako člen, nehledě na sluchovou ztrátu.

Definice Baker a Padden výstižně vystihuje základní aspekty komunity Neslyšících, ale někteří odborníci nesouhlasí s tím, že Neslyšící tvoří jednotnou homogenní komunitu, a to převážně ve Spojených státech, kde má velké zastoupení komunita neslyšících Afroameričanů. Toto jednotné označení proto může způsobovat politické rozepře, a proto navrhuji pohlížet na Neslyšící jako na skupinu mnoha komunit (Lane, 2003). Tento pohled dává prostor i menším komunitám Neslyšících, jako jsou například Neslyšící, co se identifikují jako LGBTQ.

⁷ Překlad autora.

5.2 LGBTQ komunita a hnutí

Výzkum LGBTQ komunity je velmi roztržštěný, protože většina publikací se zaměřuje pouze na komunitu a hnutí gayů a leseb, aniž by svůj výzkum rozšířili o jiné osoby, které se pohybují na genderovém a sexuálním spektru. Z toho důvodu budu vycházet ze zdrojů, které se zaměřují jak na LGBTQ komunitu, tak pouze na komunitu leseb a gayů.

LGBTQ hnutí (hnutí leseb, gayů, bisexuálů, transgender a queer lidí) je hnutí, které hájí práva a zastřešuje osoby s menšinovou sexuální orientací či rozdílnou genderovou identitou. Ve většině případů se můžeme setkat se zkratkou LGBT, která nezahrnuje do hnutí queer osoby s nevyhraněnou identitou, či se zkratkou L/G, která zastřešuje homosexuály (lesby a gaye). Další možností je rozšířený akronym LGBTQIA, do které patří také intersexuální a asexuální osoby. Tuto dlouhou zkratku lze zaměnit za kratší LGBT+. Používání těchto zkratek ale není nahodilé a vždy se užívá podle toho, které skupiny se pojednává otázka týká (Stehlíková a spol., 2007).

LGBTQ komunita není jednotná, protože ji tvoří osoby s rozdílnými identitami a komunita má tendenci se rozdělovat na homosexuální, na bisexuální a transgender komunity, které mezi sebou mají konflikty, protože jejich pohledy na to, kam se má komunita vyvíjet, se často rozcházejí. Stává se, že gay a lesbická komunita má tendenci opomíjet ostatní členy LGBTQ komunity, což vede k pocitu diskriminace transgender, bisexuálních a queer lidí uvnitř vlastní komunity (Stehlíková a spol., 2007).

Když se zaměříme na samotnou lesbickou a gay komunitu, je pro ni typické, že je velmi roztržštěná do různých regionů republiky a není mezi dílčími skupinami výraznější spolupráce. Tyto skupiny se ale spojují pod rukou aktivistů a aktivistek, pokud se ve veřejném dění řeší výraznější téma, jako například registrované partnerství. Tento názor zastávala Stehlíková a spol. v roce 2007, dle mého názoru je ale současná situace a spolupráce mezi dílčími komunitami mnohem lepší díky sociálním sítím a festivalům jako Prague Pride (který probíhá od roku 2011).

Boj proti diskriminaci menšin a hájení jejich práv je jedním z rysů vyspělé západní společnosti, a to platí rovněž pro nadnárodní organizace a společenství, jako je Evropská unie či OSN. Česká republika se začala o tuto problematiku, zejména o práva členů LGBTQ komunity, ve větší míře zajímat až po roce 1989 (Antidiskriminační zákon byl přijat až v roce 2008, přestože měl být schválen ještě před vstupem země do EU v roce 2004). Z toho důvodu jsou práva a kvalita života sexuálních menšin horší oproti zemím západní Evropy (Císař, Vráblíková, 2012).

LGBTQ se obvykle řadí mezi tzv. nová sociální hnutí, kam dále můžeme zařadit např. hnutí ekologické, feministické či mírové. Tyto nová hnutí se snaží o obranu své vlastní identity a na jejím základě měnit institucionální nastavení světa, což zahrnuje i aktivní účast v politickém dění (Kriesi, 1995). J. Cohen a A. Arato (1992) rozlišují dva aspekty hnutí - aspekt *defenzivní a ofenzivní*. *Defenzivní aspekt* lze chápat jako otevřenou diskuzi v komunitě, vzájemnou podporu jejích členů, reinterpretaci neformálních norem a komunikační stránku života obecně. *Ofenzivní aspekt* nových sociálních hnutí přesouvá debatu mezi členy komunity na politickou úroveň. „*K tomuto musí hnutí rozvíjet strategicko-instrumentální prostředky v zápase o zdroje, politické uznání a vliv na sociálně politické makrostruktury.*“ Z toho vyplývá, že většina nových sociálních hnutí usiluje o politickou reprezentaci, která se zároveň pojí s politikou kultury a identity.

5.2.1 Situace v Československu před rokem 1989

V této části budu převážně hovořit o situaci a právech homosexuálů, protože výzkum a samotné povědomí o transgender identitě jiných formách identity a jejich výzkum započal teprve nedávno. O homosexuálních vztazích se ale ve veřejnosti mluví již od starověku.

Během druhé světové války se v nacistické Evropě většina homosexuálů, kteří otevřeně hovořili o své orientaci, dostala do koncentračních táborů nebo byli hned na místě popraveni, když se prokázalo jejich homosexuální chování. O těchto lidech se ale až do osmdesátých let nehovořilo jako o obětech nacismu a většinou se přeživší nedočkali ani společenské rehabilitace či finančního odškodnění (Pechová, 2005).

Po druhé světové válce byla Evropa tak zasažena válkou, že se i celé hnutí za práva gayů a leseb přemístilo za oceán do nepoškozených Spojených států, odkud se současné trendy dostávají zpět do Evropy. Centrum dění, které se přemístilo do USA, se radikalizovalo v šedesátých a sedmdesátých letech tzv. *sexuální revolucí*, která se do Československa dostala až po listopadové revoluci roku 1989.

Během komunistické totality nebyli homosexuálové akceptováni ve společenském dění prakticky až do pádu režimu, ale v roce 1961 byla obecná trestnost homosexuality dekriminována, přestože stále platily určité restrikce, a to možnost homosexuálního styku až od 18 let (kdy heterosexuální styk byl možný od 15 let), zákaz homosexuálního pohlavního styku vzbuzujícího veřejné pohoršení, zákaz zneužití závislosti osoby stejného pohlaví a zákaz homosexuálního styku za úplatu (obecně prostituce byla v socialistickém Československu trestným činem) (Stehlíková a spol, 2007).

5.2.2. Situace po roce 1989 a nově vznikající organizace

Devadesátá léta vnímala LGBTQ komunita převážně ve jménu nově nabyté svobody. Ve větších českých a moravských městech (převážně ale v Praze) vznikalo mnoho různých spolků, klubů, diskoték a barů, ve kterých se příslušníci sexuálních menšin scházely (Stehlíková, 2007).

První organizace byla oficiálně zaregistrována ještě za socialistického Československa, jmenovala se Lambda Praha. V roce 1990 se tato organizace spojila se skupinami v Českých Budějovicích, Ostravě a v Brně a založili Svaz Lambda, který spojoval lesby. Dále v roce 1990 vznikla organizace Hnutí za rovnoprávnost homosexuálních občanů (HRHO). Na Slovensku vznikly dvě výrazné skupiny Lega a Ganymédes, které společně s Lambdou a HRHO založily v roce 1991 Sdružení organizací homosexuálních občanů (SOHO). Tato zastřešující organizace se již od samého začátku aktivně pomáhala řešit mladým lidem problematiku *coming outu*, zakládala další spolky a otevřeně řešila problematiku HIV a AIDS. Stejně tak bojovala za to, aby byla homosexualita vyňata ze seznamu nemocí (k čemuž došlo rozhodnutím WHO v roce 1993). V roce 1992 vzniklo dodnes aktivní sdružení Logos, které pomáhá věřícím homosexuálům a jejich rodinám. Tento spolek se také začlenil do SOHO a vydával časopis L+G Logos (Císař, Vráblíková, 2012).

Od devadesátých let hrají v LGBTQ komunitě (stejně jako v životech všech lidí) velkou roli internet a média. Pomáhala šířit osvětu mezi více lidí a tato tematika se stále více objevovala v nově vzniklých veřejnoprávních médiích (týdeník ČRo 1 Nona Dea nebo v magazínech ČT LeGaTo a Q). Dále vznikají filmové festivaly Mezipatra a Febiofest, které se zaměřují na filmy výhradně s LGBTQ tematikou a dodnes jsou hojně navštěvovány širokou veřejností (Stehlíková, 2007).

Od roku 1996 funguje až dodnes STUD Brno, který hrál v LGBTQ komunitě velkou roli (mimo jiné se zasloužil o založení filmového festivalu Mezipatra). Od svého založení se zaměřuje na setkávání mladých homosexuálů a bisexuálů. Sdružení provozuje vinotéku, knihovnu a rozsáhlý internetový projekt (Stehlíková a spol., 2007). Tento spolek velmi aktivně usiloval o uzákonění registrovaného partnerství (s účinností v ČR od roku 2006) a prosazení antidiskriminačního zákona (s účinností v ČR od roku 2008). Od roku 2004 společně s jinými brněnskými organizacemi zakládají Genderové informační centrum NORA, které pomáhá trans lidem a queer lidem s jejich genderovou identitou (Císař, Vráblíková, 2012).

5.2.3 LGBTQ organizace v ČR

Polovina LGBTQ organizací je tvořena z neformálních uskupení a spolků, které nemají žádnou registraci. Tímto se LGBTQ hnutí liší od jiných nových sociálních hnutí, kdy se z velké většiny jedná o registrované společnosti s organizační strukturou, jako jsou například organizace environmentální či lidskoprávní. Ale stejně jako ostatní organizace, pracují ty LGBTQ z velké části na bázi dobrovolníků (Císař, Vráblíková, 2012).

Západní společnost si důležitost práv gayů a leseb začala uvědomovat už v 80. letech minulého století, což se také projevilo na prvních legislativních změnách. Vývoj v České republice byl opožděn, převážně z politických důvodů, a první instituce vznikaly až po pádu socialistického zřízení v roce 1989. Hned v prvních letech demokracie vznikaly první organizace, které pomohly k částečnému sebeuvědomění a emancipaci sexuálních menšin ve svobodné Československé republice (Baršová 2002).

Obecně se traduje názor, že Česká republika společně s ostatními státy ve střední a východní Evropě neposkytuje dostatečně bezpečné a přívětivé prostředí pro LGBTQ osoby a činnost organizací zaostává za západními zeměmi. V České republice ale funguje rozsáhlá síť organizací, které se snaží o zrovnoprávnění LGBTQ před většinovou společností (Císař, Vráblíková, 2012). Její počátek po listopadové revoluci v roce 1989 jsem již popsal v předchozí části práce a teď volně navážu popisem organizací, které formovaly podobu komunity do současnosti.

Důležitým mezníkem v LGBTQ organizacích se stal rok 2000, kdy zaniklo SOHO a jeho členské organizace se roztříštily po celé republice a bez své zastřešující organizace se každá vydala svou vlastní cestou. Stalo se tak na dvacátém výročí LGBT hnutí v ČR, které se oslavovalo na Duhovém týdnu v Brně, který se konal pod záštitou STUD Brno. Organizace již nějakou dobu nefungovala efektivně a selhávala ve funkci zastřešující organizace (Císař, Vráblíková, 2012). Soho se ve stejném roce transformovalo v Gay iniciativu, která se po deseti letech, v roce 2006, spoluprosadila za zákon o registrovaném partnerství (Stehlíková a spol., 2007).

Oproti SOHO, které bylo sdružení organizací, byla Gay iniciativa sdružením jedinců. Vznikla 5. ledna 2001 a jejím předsedou se stal Jiří Hromada. Hromada popisuje funkci SOHO v devadesátých letech jako počáteční iniciativu, ale v novém tisíciletí je třeba nová organizace pro nové gay a lesbické hnutí, které v České republice vzniká, a tou je právě Gay iniciativa. Struktura celého hnutí se pozměnila a s ní také hodnoty. Primárním cílem Gay iniciativy bylo prosazení registrovaného partnerství, kterému se budu věnovat v následujících kapitolách. V

roce 2003 se k tomuto velkému sdružení připojilo další, stejně perspektivní sdružení - Gay a lesbická liga, která se zaměřovala na mediální propagaci, která byla nutná pro prosazení registrovaného partnerství. Přestože obě sdružení měla stejné cíle a uznávala stejné hodnoty, jejich činnost se výrazně lišila. Gay iniciativa se spíše zaměřovala na politickou stránku věci, zatímco Gay a lesbická liga se pohybovala v akademickém prostředí humanitních věd (Seidl, 2012).

V souvislosti se současně fungujícími organizacemi bych rád ještě jednou zmínil brněnský STUD, který nadále aktivně hájí práva LGBTQ osob, pořádá kulturní a společenské akce, jako je filmový festival Mezipatra a Queer Ball, což je galavečer pro LGBTQ páry. Obě akce se každoročně konají v Praze a Brně (STUD, O nás).

5.2.4 Prague Pride

Dle mého názoru nejvýraznější LGBTQ spolek v České republice v posledním desetiletí je Prague Pride. V této části popíšu historii samotného spolku, jaké jsou jeho činnosti a které projekty nadále pod záštitou Prague Pride fungují. Prague Pride vytvořil velkou síť úspěšných projektů, kulturních a společenských akcí a hraje velkou roli v současné podobě českého LGBTQ hnutí, a proto jsem mu vyčlenil v mé práci samostatnou část, abych přehledně popsal jeho působení.

Prague Pride je spolek a dobrovolná, nestátní, apolitická a nezisková organizace, která bojuje proti homofobii a snaží se zlepšit všeobecné povědomí o LGBTQ komunitě v České republice. Na svých webových stránkách se prezentují jako organizace, která respektuje a ctí základní hodnoty, demokracii a lidská práva. Jejím hlavním cílem jsou rovné podmínky pro LGBTQ osoby a založila mnoho úspěšných projektů, které se dostaly do veřejného povědomí (Prague Pride, O spolku).

Organizace Prague Pride vznikla roku 2010 za účelem konání letního LGBTQ festivalu Prague Pride. V létě roku 2011 se konal první Prague Pride festival, který do poslední chvíle měl organizační problémy v takové míře, že hrozilo odložení festivalu na léto 2012. Nakonec se festival uskutečnil a dosáhl velkého úspěchu - 25 000 návštěvníků festivalu, 8 000 osob v Průvodu hrdosti a více než 1000 článků v médiích. Takový úspěch současný i tehdejší předseda sdružení Czeslaw Walek přikládal protestům proti názorům Václava Klause, tehdejšího prezidenta republiky. Od tohoto roku se festival Prague Pride koná každoročně a má úspěch jak u českých, tak zahraničních členů LGBTQ komunity (Výroční zpráva Prague Pride,

2011). O sedm let později se Prague Pride festivalu zúčastnilo 92 000 osob a 40 000 lidí šlo v Průvodu hrdosti. Popularita festivalu stále vzrůstá (Výroční zpráva Prague Pride, 2018).

2. února 2014 spáchal 14letý Filip sebevraždu, ke které ho donutila homofobie a šikana kvůli jeho homosexuální orientaci. Tento případ byl silně medializovaný, sám Filip si to ve svém dopise na rozloučenou přál. V této době neexistovala v České republice organizace nebo poradna, kam by se mladé LGBTQ osoby mohly obrátit a svěřit se. Z toho důvodu založil Prague Pride portál www.sbarvouven.cz, který funguje na bázi dobrovolníků a poskytuje mladým lidem poradenství ohledně jejich genderové identity a sexuální orientace. V roce 2014 poskytoval portál 18 vyškolených mentorů. Na vytvoření poradny se z velké části podílela Ester Janečková, teta Filipa (Výroční zpráva Prague Pride, 2014).

V roce 2017 se Prague Pride připojil k organizátorům Fun&Run, běhu proti homofobii a stigmatizaci HIV pozitivních osob. Šest let ho organizovala Česká společnost AIDS pomoc a od té doby se každoročně koná u příležitosti Mezinárodního dne proti homofobii, bifobii a transfobii, který připadá na 17. května (17. května 1990 byla homosexualita vyškrtuta z Mezinárodní klasifikace nemocí Světové zdravotnické organizace).

16. dubna 2017 se v libereckém kině Varšava konalo oficiální zahájení kampaně Jsme fěr, která si od svého počátku kladla za cíl otevřít celospolečenskou diskuzi na téma postavení gayů a leseb ve společnosti. Ačkoliv většina Čechů a Češek podporuje manželství pro všechny, česká legislativa nedovoluje gayům a lesbám uzavírat sňatky. V září roku 2017, měsíc před volbami do poslanecké sněmovny, uvedla kampaň index politických stran, který na škále 1 - 5 hodnotil jejich přístup k LGBTQ tématům (Výroční zpráva Prague Pride, 2017).⁸ Koncem roku odstartovala kampaň petici za manželství pro všechny, která do 1. května 2018 nasbírala 50 000 podpisů a v červnu byl Parlamentu ČR předložen návrh novely občanského zákoníku rozšiřující manželství rovněž na svazek osob stejného pohlaví, o kterém až do současné doby (březen 2022) nerozhodl (Výroční zpráva Prague Pride, 2018).

Mezi další programy Prague Pride patří Podpůrné skupiny pro queer mládež, trans osoby a LGBT+ lidi, kteří plánují založit rodinu a Pride Business Foru, která prosazuje LGBT rovnost na pracovišti (Výroční zpráva Prague Pride, 2018).

O vztahu neslyšících k organizaci Prague Pride se zmiňují v následujících kapitolách, včetně mého výzkumu v rámci této práce.

⁸ Jedničku (nejlepší hodnocení) dostali Zelení, trojku STAN, ČSSD a KSČM 3- a pětku ODS, KDU-ČSL, SPD, TOP 09 a ANO. V roce 2021 (volby do poslanecké sněmovny) jedničku nedostala ani jedna strana, dvojku ČSSD a Piráti a STAN, 3- ANO, čtyřku KSČM, Přísaha a SPOLU a pětku SPD a Trikolora.

6 Výzkum LGBTQ n/Neslyšících v USA

Neslyšící LGBTQ osoby dle Bienvenu (In Dirksen, Bauman a kol., 2008) nemají tak velké místo v komunitě Neslyšících. Neslyšící identita je v komunitě vysoce ceněná, ale queer identita často bývá upozadována. A proto si neslyšící lesby a gayové v USA vytvořili v roce 1977 vlastní organizaci Rainbow Alliance of the Deaf (Duhová aliance Neslyšících⁹). Tato organizace ale byla velmi uzavřená a nikdy problematiku LGBTQ Neslyšících neřešila veřejně. To se změnilo až v roce 1997, kdy byl založen Výbor neslyšících leseb na konferenci Deaf Women United (DWU).

V roce 1995 se dokonce konaly dva workshopy, které se týkaly leseb. Jeden oslavoval neslyšící lesby a druhý řešil homofobii. Problém byl ale v tom, že ani jeden z workshopů neměl od pořadatelů vhodné prostory a nebyl přístupný veřejnosti, mohly se ho zúčastnit jen samotné neslyšící lesby. Tyto dva workshopy byly důkazem přetrvávající diskriminace a stigmatizace queer osob v komunitě Neslyšících. Toto stigma se Výbor neslyšících leseb snažil intenzivně prolomit, a to se mu povedlo v roce 1999, kdy zorganizoval první Festival neslyšících leseb v Seattlu. Tato akce měla podle organizátorů odstartovat novou éru pro queer Neslyšící, ale následující roky se na DWU neobjevily žádné workshopy o lesbách a na Festival neslyšících leseb v roce 2004 ve Washingtonu, D. C. dorazil malý počet účastníků (Bienvenu, In Dirksen, Bauman a kol., 2008).

Přestože je pospolita Neslyšících po celém světě velmi silná a často se můžeme setkat s označením *Neslyšící jsou jedna velká rodina*, je běžné, že LGBTQ Neslyšící, kteří mají svou identitu pevně stanovenou a cítí se být Neslyšícími, často tráví svůj čas mezi slyšícími LGBTQ lidmi, navštěvují gay bary pro slyšící a otevřeně nemluví o své queer identitě v komunitě Neslyšících, protože mají strach ze silné homofobie v samotné komunitě (Bienvenu, In Dirksen, Bauman a kol., 2008).

V americkém prostředí bývá kultura Neslyšících srovnávána s jinou etnickou menšinou, která byla po dlouhá staletí utlačována a musela bojovat za svá práva, a tou jsou Afroameričané. Stejně jako Neslyšící, mají Afroameričané vlastní jazyky, hodnoty, normy a tradice. Sice se toto označení zdá být velmi trefné, mnozí s ním nesouhlasí. Afroameričané si svou kulturu, jazyk a normy chování osvojují od svých rodin, které si tyto atributy zase osvojily od svých rodin, zatímco pouze 10 % Neslyšících se rodí Neslyšícím rodinám, což úplně bortí tuto na první pohled trefnou analogii mezi Afroameričany a Neslyšícími (Bienvenu, In Dirksen, Bauman a kol., 2008).

⁹ Překlad autora.

Až v devadesátých letech se poprvé objevila myšlenka, že by zde mohla být jistá paralela mezi neslyšícími a homosexuálními osobami. Tento první krok udělal *New York Magazine* v roce 1994 s článkem, který tuto odvážnou myšlenku veřejně prezentoval. Samozřejmě se článek setkal také s negativními recenzemi, ale určitě to byl první krok, aby společnost a komunita Neslyšících konečně přijala neslyšící gaye a lesby a bojovala proti homofobii. Bienvenu ve své práci popisuje svou zkušenost s konferencí Maryland Association of the Deaf conference v roce 2001, kde vedla příspěvek na toto téma, tedy srovnávala komunitu Neslyšících s homosexuály. Mnoho účastníků téma zarazilo a často se i dívali mimo¹⁰. V příspěvku také řešila homofobii a audismus. Když na řadu přišel audismus, diváci byli rozhořčení a aktivně se zapojovali do debaty, ale k části o homofobii se nikdo nevyjádřil. „*Audismus je útok na náš domov, Neslyšící rozumí tomu, že představuje útlak, ale homofobie je jejich problém*“.¹¹ Neslyšící vnímají audisty jako utlačovatele, ale pokud nebudou respektovat LGBTQ osoby, dělá to z nich utlačovatele také (Bienvenu, In Dirksen, Bauman a kol., 2008, s. 267).

V předchozím odstavci jsem se zaměřil na útlak a homofobii v komunitě Neslyšících, ale je zde i druhá strana mince, kdy se neslyšící LGBTQ nemohou cítit komfortně ani ve slyšící LGBTQ komunitě. Když se ve Washingtonu, D. C. konal Pride, zúčastnili se ho dobrovolní tlumočníci ASL¹¹. Tlumočníci během představení neměli dovoleno stát na jevišti, ale pod ním, protože by jinak dle pořadatelů „*odváděli pozornost od hudebníků a přednášejících*“. Tlumočníci tak stáli hned vedle obrovského reproduktoru, což pro slyšící tlumočnický bylo vyloženě nekomfortní. Jakákoliv snaha dostat tlumočnicka na pódium byla zbytečná, stejně tak nepomohly ani zaslané stížnosti (Bienvenu, In Dirksen, Bauman a kol., 2008, s. 269).

Dle Bienvenu je největší problém v tom, že existuje velmi malé množství, skoro až žádné, studií o LGBT neslyšících, kteří se stále potýkají s problémy se svou identitou, útlakem a s tím vůbec dát veřejnosti o sobě vědět. Je třeba udělat další krok k tomu, aby se odborné studie touto problematikou začaly zabírat, stejně jako tomu bylo při vzniku gender studies, disability studies nebo výzkumu afroamerické menšiny. Neslyšící komunita byla a je stále utlačována a mnozí se naučili s tímto faktem žít. Až do 60. let minulého století neexistovalo povědomí o tom, že něco jako neslyšící kultura či neslyšící identita existuje, stejně tak existence plnohodnotného přirozeného jazyka, který je produkován vizuálně-motoricky. Podobná situace je u leseb a gayů, kteří svou identitu popírali a báli se provést coming-out až do 70. let minulého

¹⁰ Narozdíl od mluveného jazyka, během projevu ve znakovém jazyce není komunikace možná, když se příjemce promluvy nedívá na mluvčího.

¹¹ Americký znakový jazyk.

století. Sice to není ospravedlnění toho, proč je výzkum LGBTQ Neslyšících prakticky v plenkách, ale alespoň to poukazuje na to, že přestože je naše společnost tak diverzní, nezvládáme ji tak detailně zachytit, protože neustále žijeme v přesvědčení, že naše společnost musí být zdravá a jakoukoliv odchylku od tohoto „normálu“ vnímáme negativně (Bienvenu, In Dirksen, Bauman a kol., 2008).

Abych odmítanou diverzitu naší společnost mohl uvést do kontextu, vypůjčil jsem si tzv. *Crip Theory* (v překladu *teorie krippl*¹²) (McRuer, 2006), která popisuje sociální konstrukt právě těchto „zdravých“ jedinců, kteří formují základ naší společnosti. Jako výchozí bod tak vnímáme heterosexuálního cisgender jedince, který má plně funkční tělo a všech pět smyslů. Jakákoliv odchylka od tohoto stavu je vnímána jako *postižení* nebo *znevýhodnění*. Když ale tato „znevýhodněná“ skupina přijme tuto nálepku většinové společnosti, odstraňuje tak stigma, které kolem toho pojmu panovalo, a brání se tak útlaku. Tento jev můžeme vidět na pojmech *neslyšící*, *queer* (v původním významu *podivný*), *postižený* nebo *gay a lesba*.

Podobnou tezi, a to *queer theory*, představila Teresa de Lauretis, která tuto tezi podkládá třemi provázanými výzkumy. V naší společnosti vnímáme heterosexualitu a cisgender identitu jako normalitu, přes kterou jako přes brýle nahlížíme na jiné identity. Vnímáme tak všechny, kteří nejsou cisgender a heterosexuální jako příslušníky stejné skupiny, stejné menšiny, a opomínáme brát v potaz to, že gender a sexualita je velmi subjektivní prožitek, který nelze tak jednoduše generalizovat. *Queer* můžeme vnímat jako něco, co se odlišuje od normálu, od stavu většiny. Dle de Lauretis bychom měli na sexualitu pohlížet úplně jiným způsobem, ne na to, co je „normální“ a na to, co je „jiné“ (tzn. *queer*), otevřeme tak úplně novou kapitolu vnímání sexuality ve společnosti (de Lauretis, 1990).

Přestože jsou Deaf Studies v USA mnohem probádanější obor z hlediska studia znakového jazyka, identity i kultury Neslyšících, je výzkum identity LGBTQ neslyšícího člověka stále neprobádaná oblast. V předchozích odstavcích jsem představil práci MJ Bienvenu, která se zabývala převážně diskriminací neslyšících leseb a gayů v obou komunitách, stejně tak ve slyšící společnosti. Další práce, která tímto tématem zabývá, je disertační práce *Deaf Lesbian Identity (Identita neslyšících leseb)*¹³ od Noel E. Cherasaro z roku 2018, která svůj výzkum pojala netradičně - zaměřila se na život jediné respondentky, se kterou vedla celkem pět rozhovorů na sedm témat, které se různě prolínaly¹⁴. Duální identita této ženy ji ovlivňuje v mnoha faktorech života, jako například ve vztazích s rodinou, hledání partnera

¹² Překlad autora.

¹³ Překlad autora.

¹⁴ Témata rozhovorů: komunikace, neslyšící identita, identita leseb, coming-out, náboženství, manželství stejnopohlavních párů, neslyšící identita a škola.

nebo například v tom, jakým způsobem je vnímána většinovou společností. Tím, že je autorka stejně jako respondentka lesba a dlouho se pohybuje v komunitě n/Neslyšících, získala si důvěru respondentky. Respondentka se svěřuje s tím, že největší úskalí své duální identity vnímá v tom, že „*se cítí trapně*“. Když se rozhodne svěřit se někomu ze svého okolí s tím, že je lesba, očekává přijetí nebo odsouzení. Je stresující vůbec ten fakt, že s touto informací musí vyjít na povrch. Respondentka se často pohybuje mezi slyšícími, což do této situace přináší další problém - komunikační bariéru. V této době se může spoléhat na komunikační technologie, ale kdysi tento fakt přinášel mnohem větší stres (Cherasaro, 2018).

7 LGBTQ n/Neslyšící v České republice

Výzkum LGBTQ n/Neslyšících v českém prostředí prakticky neexistuje. Z toho důvodu jsem musel vycházet pouze z rozhovorů s respondenty, kteří se identifikují jako neslyšící (tzn. neslyšící, Neslyšící, nedoslýchaví a ohluchlí) a zároveň jako LGBTQ. Někteří respondenti se účastnili akcí Queer Deaf Czech a Degales (o těchto spolcích se zmiňuji níže) nebo se dokonce angažovali ve vedení těchto spolků. Některé informace dokládám na informacích, které jsou volně dostupné na internetu (facebookové skupiny, veřejně dostupné informace o založených spolcích a sdruženích, které poskytuje Ministerstvo vnitra apod.).

Neslyšící lesby a gayové neměli v devadesátých letech místo, kde by se o své identitě mohli otevřeně bavit, přestože se v České republice zakládaly první LGBTQ spolky a sdružení, které se na tuto problematiku zaměřovaly. Na konci devadesátých let se na internetu objevila platforma Camfrog, která umožňovala lidem navazovat kontakty se svými přáteli a známými formou videohovoru po celém světě. Neslyšící tak mohli otevřeně komunikovat ve znakovém jazyce. Camfrog se stal populárním mezi neslyšícími gayi a lesbami, kteří vytvořili otevřený online prostor, ve kterém se otevřeně bavili o své sexualitě v mezinárodním znakovém systému, následně čeští neslyšící zde založili skupinu, kde komunikovali o těchto tématech v českém znakovém jazyce. Tato skupina se z online prostředí přesunula do pražských barů, zpočátku formou setkání pár přátel. Pravidelným místem pro tato setkání se od roku stal bar U Českého pána v Kozí ulici v Praze. Z těchto přátelských setkání se v roce 1999 zformoval spolek Degales (Deaf Gays and Lesbians in the Czech Republic).

Prvním předsedou Degales se stal František Rataj. Dle Registru ekonomických subjektů (RES) byl spolek založen 27. září 1999 se sídlem v ulici Malého 282/3 v Praze - Karlín, což se adresa Domu světla, České společnosti AIDS pomoc z.s. (Peníze.cz, 2021). Tato adresa ale fungovala pouze jako doručovací, ve skutečnosti se spolek scházel v různých pražských podnicích, kromě již zmíněného baru U Českého pána se Degales scházel v gay baru Friends, ve vinohradském baru 2+1 či v žižkovském Alcatrazu. Degales se stal velmi oblíbeným u českých LGBTQ neslyšících, ale také u cizinců, kteří s oblibou navštěvovali akce, které spolek pořádal. Spolek se pravidelně scházel každou středu, kdy členům bylo místo a čas setkání zaslán SMS zprávou. Kromě karnevalů a přátelských sešlostí pořádal Degales dvě soutěže krásy Miss a Mister. Druhým předsedou spolku se stal Marian Kortiš a pod jeho vedením pořádal spolek další zajímavé akce pro neslyšící lesby a gaye. Mezi roky 2001 a 2002 byli členy výboru Petr Vysuček, David Jorda, Leoš Procházka a Radim Pařík, kteří si jako předsedu spolku zvolili právě Leoše Procházku. Členové výboru nesouhlasili s tím, že by slyšící

člověk byl ve vedení spolku pro neslyšící, a proto se velká část členů výboru rozhodla spolek opustit. Tím Degales neoficiálně zanikl. Dle Registru ekonomických subjektů (RES) nebyl spolek zrušen v roce 2002, ale 15. listopadu 2021. Přesto ale posledních 19 let své funkce nevykonával žádnou aktivitu.

11. července 2011 vznikl spolek Queer Deaf Czech, který se na svých webových stránkách prezentoval jako spolek, který „*sdrružuje primárně neslyšící, nedoslýchavé, hluchoslepé a lidi s vadou sluchu, kteří se cítí být nebo se identifikují jako lidé s lesbickou, gay, bisexuální, transsexuální, intersexuální, queer, asexuální, nebo mají jinou menšinovou sexuální a citovou orientaci a identitu.*“ Queer se zaměřoval na rozvíjení společenského života neslyšících a pořádal společenské a vzdělávací akce (Queer Deaf Czech, o.s., 2015). V prvním výboru zasedalo pět členů - Petr Vysuček, Kateřina Klofáčová, Kelly Modrých, Miroslav Březina a Michaela Hosnedlová, která se stala první předsedkyní. V roce 2011 začínal Queer své působení jako občanské sdružení a roku 2014 změnil svůj status na spolek.

Spolek byl založen měsíc před prvním ročníkem festivalu Prague Pride 2011, aby se Průvodu hrdosti mohla oficiálně zúčastnit organizace, která zastřešuje neslyšící LGBTQ osoby a jejich rodiny a přátele. Po první úspěšné akci pokračoval Queer ve své činnosti, organizoval Queer společenské akce, přednášky, karnevaly a vzdělávací akce. Například 13. srpna pořádal v souvislosti Prague Pride 2013 akci *Živá kniha: Coming out neslyšících lidí*, kde vystoupil jako host David Jorda, který zde vyprávěl o své homosexuální orientaci, coming outu a o samotném spolku Queer Deaf Czech. V roce 2013 se kompletně vyměnilo obsazení výboru, k tomuto roku spolku předsedal právě David Jorda, Miroslav Březina a Michal Brhel (Tiché zprávy, 2013). 29. dubna 2014 pořádal Queer Deaf Czech besedu o prevenci HIV a AIDS v ČSAP na Praze 8 - Karlín (Tiché zprávy, 2014). Spolek každoročně reprezentoval komunitu LGBTQ neslyšících na festivalu Prague Pride. Všichni neslyšící účastníci pochodu, kteří šli v průvodu s Queer, nosili bílé rukavice jako jednotný prvek.

Postupně se členové spolku polarizovali na skupinu mladších členů a starších členů, protože starší členové měli pocit, že činnost organizace se soustředila pouze na mladší generace. Reputace spolku se tak zhoršovala, zájem o akce nebyl tak silný a tím, že všechny akce se konaly pouze v Praze, měl spolek problémy s organizací a účastí na akcích. Mladší generace LGBTQ neslyšících se přestala o Queer zajímat a preferovala své soukromé akce. V posledním výboru zasedali Miroslav Březina, David Jorda a Petr Vysuček a posledním předsedou byl Michal Brhel. V roce 2015 se výbor rozhodl činnost spolku ukončit.

Během získávání informací o Degales a Queer Deaf Czech jsem narazil na mnoho úskalí, protože Degales nemá na internetu žádné dostupné webové stránky ani nejsou dostupné

jeho výroční zprávy. Stejně tak je třeba si ověřovat informace od bývalých členů spolků, protože už je to přes 20 let, co se do dění angažovali. Webová stránka Queer Deaf Czech je dostupná pouze v internetovém archivu Wayback Machine, který archivoval jednu titulní stránku webu z roku 2015. Facebooková stránka Queer Deaf Czech poskytuje několik organizačních informací o spolku, ale detailnější informace jsem získával od dvou respondentů a ze dvou reportáží Tichých zpráv z roku 2013 a 2014.

8 Metodika výzkumu

8.1 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu bylo popsat, jakým způsobem vnímají svou identitu osoby, které se identifikují jako neslyšící či Neslyšící a zároveň jejich sexuální či genderová identita není v souladu s cis- a heteronormativním pohledem na společnost (tzn. jsou *queer*). V rámci tohoto výzkumu jsem zjišťoval, jakým způsobem jejich identita ovlivňuje jejich rodinné, milostné nebo profesionální vztahy, zda se aktivně angažují do komunity Neslyšících či do aktivit LGBTQ komunity a jaké jsou jejich zkušenosti s diskriminací.

8.2 Metodologie

V mé práci jsem provedl výzkum kvalitativní. Kvalitativní výzkumy se zaměřují na to, jak různé mohou být naše životy, stejně tak vnímání a porozumění životům našim i cizích se liší. Kvalitativní výzkumy jsou podle některých výzkumníků pouhým doplňkem kvantitativního výzkumu, ale mnozí odborníci se shodli na tom, že kvalitativní výzkumy jsou samostatnými výzkumnými strategiemi, které se snaží vykreslit barvitost a vrstevnatost sociálního světa, významů, které mu lidé přisuzují a prožitků, které lidé mají (Novotná a kol., 2019).

V kvalitativním výzkumu zkoumáme, *co lidé dělají, jak o tom hovoří, jak tomu rozumějí a jak to prožívají*. V ideálním případě z těchto výpovědí zjistíme, *kde* se to děje a *kdy* se to děje. Mnohé výzkumy se pokoušejí jen o popis jisté situace nebo konkrétních příběhů, vždy záleží na cíli daného výzkumu. Každý kvalitativní výzkum je jiný a je třeba si tyto výzkumné otázky určit před samotným výzkumem (Novotná a kol., 2019).

Pro svůj výzkum jsem si vybral kvalitativní výzkumnou metodu *případová studie*, ta je typická pro sociologii nebo psychologii a zaměřuje se na zkoumání problematik, u kterých je třeba je zkoumat v reálném kontextu s využitím více zdrojů dat. V předešlém odstavci jsme si představili, které otázky je třeba si u kvalitativních výzkumů vymezit, u případové studie je třeba si vymezit převážně dvě otázky - *jak* a *proč*. Případy jsou vybírány účelově dle povahy výzkumné otázky a často se využívá kombinace kvantitativních a kvalitativních postupů (Novotná a kol., 2019). Já jsem se z důvodu malého počtu respondentů soustředil pouze na kvalitativní analýzu.

8.3 Rozhovory

Rozhovory jsem vedl polostruktrurovaně, což znamená, že jsem si připravil tematické okruhy, tzv. *rámcovou tematickou osnovu*. Takový typ rozhovoru má výhodu v tom, že můžu flexibilně reagovat na výpovědi dotazovaného a nemusím se fixně držet bodů v osnově. Je třeba se dotazovaného zeptat na všechny připravené okruhy, ale forma a struktura odpovědi se může u každého dotazovaného lišit (Zandlová, In Novotná a kol., 2019). Osnovu jsem vytvořil po důkladném nastudování literatury k tématu Deaf Studies, sociologie kulturní, genderové a sexuální identity a výzkumných metod v sociologii.

Výhoda této metody spočívá v tom, že participantů mají velkou volnost v tom, jakým způsobem mohou na otázku odpovědět, mají prostor pro vlastní vyjádření a vlastní formulace. Stejně tak pokud tazatel narazí na zajímavé téma, které se během rozhovoru objeví, může improvizovat a odklonit se od tematické osnovy. Přestože se rozhovory vzájemně odlišují, je následná analýza jednodušší, protože rámcově se týkají stejných témat (Zandlová, In Novotná a kol., 2019).

Nevýhody, které se s polostruktrurovaným rozhovorem pojí, jsou vlastně přímým důsledkem jeho výhod. Rozhovory je třeba domluvit, vyhranit si na ně čas, připravit si rámcovou osnovu a najít si klidné a příjemné místo pro jejich realizaci. Tím, že rozhovory nemají pevně danou strukturu a je možné s danými tématy pracovat flexibilně, není možné předem určit délku rozhovoru, skoro vždy jsou rozhovory delší než půl hodiny a občas se mohou protáhnout až na dvě hodiny čistého času. Dále samotný překlad a přepis rozhovoru trvá i zkušeným minimálně pět hodin, když se jedná o přibližně hodinu dlouhý záznam. Dále je třeba zmínit, že role tazatele je během rozhovoru velmi důležitá, protože rozhovory jsou závislé na tom, jak se tazatel umí správně ptát na otázky, naslouchat a vzbudit důvěru (Zandlová, In Novotná a kol., 2019).

Většina mých rozhovorů byla vedena v českém znakovém jazyce, což je jazyk, který já, v rozhovorech v roli tazatele, ovládám na takové úrovni, abych byl schopen rozhovory vést a zároveň je zvládnul přeložit do českého jazyka. Stále je tu riziko, že během rozhovoru může dojít k vzájemnému nepochopení, takže rozhovory s respondenty zpětně konzultuji a ověřuji si správnost informací.

Rozhovory byly nahrány jako videozáznam, nehledě na jazyk, ve kterém byl rozhovor veden, abych zachytil i neverbální aspekty komunikace jak rozhovoru vedeném ve znakovém jazyce, ale i mluveném jazyce.

V rámci polostrukturovaných rozhovorů jsem si připravil sedm okruhů, v rámci kterých jsem rozhovory vedl. Tyto okruhy se shodují s interpretovanými výzkumnými celky v následující části výzkumu. V první části rozhovoru jsem se respondenta zeptal na jeho **vlastní identifikaci** a pocit sounáležitosti ke zkoumaným komunitám. Dále jsem se vyptával na **rodinu** respondenta (zda pochází se slyšícího či neslyšícího prostředí), jak prožíval svou identitu během **dětství a dospívání**, na jeho **coming out** rodině, známým, kolegům, spolužákům a přátelům, na jeho zkušenost s **milostnými vztahy**, zda je respondent **aktivní v komunitě Neslyšících a v LGBTQ komunitě** a na jeho zkušenosti s **diskriminací** (audismem a homo- a transfobním chováním) v rodinném, pracovním a školním prostředí. Okruh **Rodina a Coming out** jsem ve výzkumné části spojil v jeden souvislý celek, protože se tyto celky v analýze často prolínaly. Během rozhovoru si někteří respondenti nepřáli hovořit o určitých tématech v rámci těchto okruhů. Jejich rozhodnutí jsem respektoval.

8.4 Respondenti

V rámci výzkumu jsem provedl a zpracoval rozhovory s pěti respondenty. Kontakt na respondenty jsem získal prostřednictvím sociální sítě Facebook nebo od samotných členů komunity Neslyšících, protože se její členové vzájemně znají a vědí o tom, kteří členové komunity se identifikují jako LGBTQ. Tím, že funkce dvou spolků, které sdružovali LGBTQ neslyšící, byla pozastavena, nemohl jsem využít tuto cestu. Setkal jsem se s několika úskalími v rámci hledání vhodných respondentů, protože u některých potenciálních respondentů převládala nejistota rozhovor poskytnout, přestože všechny výsledky a samotné rozhovory byly anonymizovány.

Při hledání vhodných respondentů jsem určil dvě kritéria - sluchovou vadu a jinou sexuální či genderovou identitu než je heterosexuality a cisgender identita. Mezi kritéria hledání respondentů jsem nezařadil sebeidentifikaci s komunitou Neslyšících, přestože se velká část respondentů se mezi Neslyšící řadila. Vyhledávání respondentů probíhalo mezi prosincem roku 2021 a březnem roku 2022.

V rámci etických pravidel a zachování soukromí respondentů neuvádím v rozhovorech jména respondentů ani zmiňovaných osob, názvy míst a obcí a uvádím pouze přibližný věk. V příloze přikládám stručný profil všech respondentů, kteří se zúčastnili mého výzkumu.

8.5 Analýza sebraných dat

V rámci tohoto výzkumu jsem vedl šest rozhovorů s šesti respondenty v českém znakovém jazyce nebo v mluvené češtině. Všechny rozhovory jsem přeložil do českého jazyka (pokud to bylo potřeba) a přepsal do textové podoby. Rozhovory jsem kódoval třemi způsoby, a to otevřeným kódováním, axiálním kódováním a následně selektivním kódováním. V prvním kroku jsem v přeložených a přepsaných rozhovorech vyhledával témata a přiděloval jim okruhy, kterých se týkaly. Dále jsem začal témata propojovat a vyhledávat spojitosti mezi všemi rozhovory, abych jsem utvořil ucelenou strukturu analýzy s hlavními tématy (Hendl, 2005).

8.6 Výzkumné celky

8.6.1 Vlastní identifikace

Všichni respondenti se identifikují jako neslyšící, někteří tuto identitu vnímají jako sounáležitost ke komunitě Neslyšících, někteří se identifikují jako neslyšící, aby poukázali na svou sluchovou vadu. Tím, že tři respondenti z pěti pochází ze slyšící rodiny, začali si svou identitu uvědomovat až v pozdějším věku. Tři z pěti respondentů se identifikují jako cisgender gay muži, kteří jsou Neslyšící, čtvrtý respondent je transgender muž heterosexuální orientace, který je Neslyšící, a pátá respondentka je cisgender žena bisexuální orientace, která se identifikuje jako neslyšící/ohluchlá/nedoslychává.

Respondent 3 si svou identitu Neslyšícího začal uvědomovat až v dospělosti, kdy získával na vysoké škole a na lektorských kurzech více informací o komunitě a kultuře Neslyšících. „*Já se cítím jako Neslyšící, to určitě. Ale když jsem byl malý nebo v pubertě, o identitě nebo kultuře Neslyšících jsem nevěděl. Věděl jsem, že neslyším, to ano, ale co jsem začal pracovat jako lektor znakového jazyka, učili nás na kurzech o identitě, o kultuře, to jsem poprvé začal vnímat to, že jsem Neslyšící. Pak jsem se přihlásil na vysokou školu, kde jsme komunitu Neslyšících zkoumali opravdu do hloubky. Ty pocity jsem v sobě měl i předtím, ale až na vysoké škole jsem se dokázal pojmenovat.*“

Respondent 3 se také zmiňuje o jeho změně prostředí, kdy se z malé vesnice přestěhoval kvůli studiu do města. To pomohlo objevit svou identitu neslyšícího člověka, tak přijmout to, že je gay. „*Když jsem bydlel na vesnici, nikdy jsem neviděl gaye na vlastní oči. Stejně tak se tam šíří rychle drby, člověk si tam těžko najde partnera. Každého gaye z vesnice, co znám, se*

pak přestěhoval do většího města nebo do zahraničí. (...) Tady (ve městě - pozn. autora) jsem dostal více informací o kultuře Neslyšících, začal jsem chodit mezi jiné neslyšící, potkal jsem další gaye a máš pravdu, určitě mi to přestěhování pomohlo. Myslím, že kdybych zůstal na vesnici, tak bych tak otevřený ohledně své identity nebyl. Třeba bych se uzavřel do sebe, vzal si ženu a žil nespokojený život. A moje hrdost na to, že jsem Neslyšící, by byla pryč.“

Také se identifikuje jako gay, ale jeho cesta k této identifikaci byla náročná. Tím, že vyrůstal v prostředí, kdy okolo sebe neměl žádné homosexuální nebo neslyšící známé a členy rodiny, nezvládal své pocity přesně definovat. *„Jako malý jsem to o sobě nevěděl. Ani na střední škole jsem si nějak svou identitu obecně neuvědomoval. To až na vysoké škole.“* Kvůli šikaně a nejistotám ve své vlastní identitě vyhledal psychologickou pomoc, která mu pomohla se se sebou vyrovnat.

Jako nejdůležitější ve svém přijetí vlastní identity vnímá Respondent 3 podporu ze strany rodiny a přátel. *„Samozřejmě po tom, co jsem to řekl svým přátelům a kolegům, cítil jsem tu hrdost více. Před tím, když jsem svou sexualitu skrýval, tak jsem se spíše styděl. V té době bylo pro mě hlavní to, že mě máma přijala. Táta to sice nevěděl, ale já jsem neměl potřebu mu to říkat. On má prostě jiné myšlení, je z vesnice. Teď jsem ve velkém městě, tady je to úplně jiný svět.“*

Respondent 1 vnímá svou identitu jako fluidní. Na otázku, jestli se identifikuje více jako gay nebo jako Neslyšící, odpověděl, že záleží na tom, v jaké společnosti se právě nachází. Daná identita se u něj projevuje až ve chvíli, kdy je ve společnosti osob se stejnou identitou. *„Cítím, že moje první identita je Neslyšící a až druhá je gay, protože se více pohybuji mezi neslyšícími než mezi gayi. Ale není to tak, že by moje identita Neslyšícího byla o mnoho silnější než moje identita gaye. Pokud jsem mezi heterosexuály, je moje identita Neslyšící. Když se ale dostanu mezi gaye, probudí se moje identita gaye. Stejně tak je moje identita propojená, když se pohybuji mezi slyšícími gayi, například v gay baru. Vždy se přizpůsobí tomu, kde právě jsem. Jsem Neslyšící, gay i táta.“*

Respondent 2 se identifikuje jako transgender muž. Svou sexuální orientaci vnímá jako neměnnou a tím, že se identifikuje jako muž, kterého sexuálně přitahují ženy, je heterosexuál. *„Já se cítím jako heterosexuál, nejsem lesba. Bohužel se na mě lidé dívají jako na ženu, co chodí se ženou a jsem v jejich očích lesba. Já se ale cítím tak, že když chodím se ženou, jsem hetero. Kdybych chodil s mužem, byl bych gay.“*

Tím, že Respondent 2 vyrůstal v neslyšící rodině, dostával odmala různé jmenné znaky a přezdívky. Během rozhovoru mi sdělil proces, jak došel z takových přezdívek na základě jeho ženského jména ke svému současnému mužskému jménu, ale na základě etických zásad jsem tento úsek musel anonymizovat a popsat tento proces alternativně. *„Samozřejmě jako všechna miminka, tak jsem i já dostal své křestní jméno. Během dětství rodiče i příbuzní nějak to jméno komolili a tvořili zdobnělky a přezdívky. (...) Pak jsem dostával během života další jmenné znaky, ale jeden byl důležitý. Byl totiž podobný jednomu jmennému znaku mužského jména, které používám dodnes. Když se ale představuji v práci nebo na úřadech, musím používat jméno, které mám v občance, to ženské. Já osobně mezi svými přáteli a známými používám to mužské.“* Tím, že Respondent 2 ze svých osobních důvodů neprošel sterilizací, nemůže dle zákona oficiálně využívat své mužské jméno. Když komunikuje se všemi úřady a je nucen předkládat doklady se starým ženským jménem.

Sám má ve své identitě jasno a stejně ho vnímá i jeho blízké okolí. Nadále ale musí žít v ženském těle. *„Musel jsem přijmout to, že mám ženské tělo. Vnitřně s tím nesouhlasím, ale nemám jinou možnost.“*

Respondentka 4 svou sexuální identitu vnímá jako něco samozřejmého, s čím si nikdy nemusela dělat starosti. Její identita neslyšícího člověka je nátlakem okolí velmi rozvrstvená a nejednotná, což je zapříčiněno tím, že se její sluchové postižení projevilo až před nástupem na vysokou školu. Tím pádem se necítí být součástí slyšící většiny ani komunity Neslyšících. Ohledně své sexuální identity, nemá potřebu se před ostatními vymezovat, ale považuje se za bisexuálku, která nedává přednost ani mužům, ani ženám. *„Já se osobně se identifikuji jako neslyšící, ohluchlá, ale také jako nedoslýchavá, záleží podle situace. Mám to komplikované proto, že bych se ráda identifikovala jako neslyšící, ale nejsem úplně přijímaná komunitou. Zažila jsem si s tím pár nepříjemných situací. Slyšící mě vnímají jako neslyšící, neslyšící mě vnímají jako slyšící, protože svůj sluch používám například v tichém prostředí, kdy mi pomáhá porozumět. Lidem, kteří mě tolik neznají, říkám, že jsem nedoslýchavá, aby pro ně nebylo matoucí, protože si mnoho lidí představí ohluchlého člověka tak, že vůbec neslyší. (...) Jako člen LGBT komunity to vnímám tak, že jsem prostě taková. Já jsem věděla, že jsem jiná, už od doby, co jsem věděla, že existují nějaké vztahy mezi klukama a holkama. Stejně tak mezi klukama a holkama. O tom už vím odmala, že to je možné. Vždycky jsem to cítila tak, že mě to láká k oběma.“*

„Když se někomu představuju, tak mu hned v první větě neřeknu, že jsem ohluchlá a bisexuální. Já tím, že nemám tu preferenci, tak když se s někým seznámím a vypadá to, že

spolu budeme chodit, tak mu nemusím říkat, že jsem i na to druhé pohlaví, protože chodím s ním. Ale když se na to někdo na rovinu zeptá, nemám problém mu říct, že jsem bi, ale nemám tu potřebu to všem říkat.“

Respondent 5 je neslyšící, který vnímá definici Neslyšícího jinak, a proto se tak neidentifikuje, přestože je už třetí neslyšící generace ve své rodině a jeho rodným jazykem je český znakový jazyk. Člověk, který využívá při produkci znakového jazyka mluvní a orální komponenty, přirozenou součástí znaku ve znakovém jazyce, nemůže dle Respondenta 5 být Neslyšící. *„Já neslyším od narození. Také moje rodina je neslyšící, tety, strýcové, bratřenci i sestřenice. (...) Já osobně se necítím jako hrdý Neslyšící s velkým N. Neslyšícího s velkým N si představím jako člověka, co při komunikaci ve znakovém jazyce vůbec neotvírá pusu. Díky tomu, že mám neslyšící rodiče, jsem si více jistý ve své identitě. Chodil jsem do školy, kde se využívaly orální metody vzdělávání, což byl pro mě šok, když jsem vyrůstal v neslyšící rodině. Necítil jsem se v té škole dobře, protože jsem nezvládal komunikaci v mluvené češtině. Proto jsme se dohodli, že budu chodit do školy pro neslyšící, kde se užívá znakový jazyk.“*

Se svým okolím výhradně komunikuje v českém znakovém jazyce, ale snaží se v komunikaci přizpůsobit tak, aby se dokázal domluvit s každým. Mluvený jazyk ale nevyužívá. *„Když jsem jako menší docházel do školy, kde se setkávali jak slyšící, tak nedoslýchaví a neslyšící. Každý užíval trochu jinou formu komunikace. Opravdu jsem pociťoval to, že s jinými neslyšícími dětmi jsem přemýšlel stejně, komunikovali jsme stejně. Nedoslýchavé děti sice komunikovali trochu jiným způsobem, jejich znakový jazyk se od toho mého lišil, ale také jsem s komunikací s nimi neměl problém. Se slyšícími komunikuji hůře, ale také vždycky najdu nějaký způsob.“*

8.6.2 Rodina a coming out

Respondenti pochází z diverzní škály rodinného zázemí. Přestože se v odborné literatuře dočteme, že cca pouze 10 procent neslyšících pochází z neslyšících rodin, dva z pěti respondentů v mém výzkumu pochází z neslyšícího prostředí a jeden ze slyšícího prostředí, kde se ale od jeho narození používá znakový jazyk, protože má neslyšící prarodiče. Pokud respondent pochází z rodiny, kde alespoň jeden z rodičů umí znakový jazyk nebo se přizpůsobí komunikaci s neslyšícím, je vztah mezi rodiči a respondentem silnější než u respondentů, kde ani jeden z rodičů znakový jazyk neumí. Někteří respondenti se potýkají s komunikační bariérou, která jim brání otevřeně hovořit se svými rodiči.

Respondent 1 pochází z rodiny, kde oba rodiče jsou slyšící a ani jeden z nich neumí znakový jazyk. Přestože respondent a jeho rodina nemají společný kód, snaží se jeho matka přizpůsobit komunikaci neslyšícímu synovi. S otcem respondent nekomunikuje, protože zde chybí ochota přizpůsobit komunikaci tak, aby respondent dobře rozuměl. *„S mámou jsme si vždycky dobře pokecali, přestože se nikdy nenaučila dobře znakový jazyk, ale s tátou vůbec. Nikdy se mi nepřizpůsobil v komunikaci. Když něčemu neporozumím napoprvé, protože je pro mě těžké odezírat, táta to nikdy nezopakuje. Nechce se mu vše opakovat dvakrát. Mám ho rád, ale prostě se spolu nedomluvíme.“*

Rodiče Respondenta 1 nikdy neměli snahu se naučit jeho jazyk. To se změnilo až po tom, co se respondentovi narodilo neslyšící dítě a rodiče pocítili touhu s ním komunikovat.

„Tazatel: Tys ji nikdy nechtěl naučit znakový jazyk?“

Respondent: Ne, znakový jazyk je prostě můj. Přišlo mi fér, že když já jim nerozumím, když si povídají, tak oni nebudou rozumět mně, když si s někým povídám. To byl můj názor kdysi, teď to vidím jinak.“

Přestože má Respondent 3 slyšící rodiče, pochází z prostředí, kde se od jeho narození používá znakový jazyk. Jeho prarodiče jsou neslyšící a jeho matka vyrůstala ve znakovém prostředí, takže sama ovládá znakový jazyk. Respondent 3 to vnímá jako velkou výhodu, protože měl tak možnost si od narození osvojit znakový jazyk a vyrůstal v rodinném prostředí, kde jeho členové měli povědomí o kultuře Neslyšících. *„Máma je CODA. Takže zná kulturu Neslyšících, umí i znakový jazyk, ale stejně jsou CODA trochu jiní než Neslyšící. (...) Jen máma umí znakový jazyk, ostatní umí jen pár znaků nebo prstovou abecedu. Máma ale taky komunikuje po svém, používá staré znaky, celkově má jiný projev. (...) Táta umí maximálně tak třicet znaků, takže (komunikujeme - pozn. autora) na hodně základní úrovni. Jinak všechno tlumočí máma.“* Přestože má respondent dobrý vztah se svou matkou, s otcem komunikuje málo. Za vinu to dává jazykové bariéře.

Respondentka 4 pochází ze slyšícího prostředí. Tím, že komunikuje se svou rodinou mluveným jazykem (respondentka mluvený jazyk ovládá jak v psaném, tak mluveném projevu na úrovni osoby bez sluchového postižení), opomíná její rodina se v komunikaci přizpůsobovat. Na vině je také fakt, že její rodina zdravotní záležitosti vnímá jako tabu téma. *„Je pravda, že před rodinou se o tom nemluví, dělá se, jako by to nebylo. Ve škole to vědí od prvního dne, ale v rodině to je problém. To, že jsem bi, není problém, ale co se týče zdravotních věcí, u nás se*

o tom mlčí. Jednou k nám přišla babička na oslavu narozenin a jen tak mimochodem nám sdělila, že měla nádor. Takže moje rodina o tom ví, že neslyším, protože to je třeba vědět, aby se mnou komunikovali, ale dál se o tom nemluví.“ Jako nejchápavějšího člena rodiny, který se v komunikaci snaží přizpůsobovat, vnímá respondentka svou matku. *„Pořád je to učím. Máma je na tom asi nejlíp, občas používají prstovou abecedu nebo jednoduché znaky, ale táta je ještě k tomu asperger, možná má i nějaký atypický autismus, takže tam to není úplně možné. Já už jsem si ale zvykla, že třeba během Vánoc se tam cítím dost sama.“*

Rodina je v životě queer člověka velmi důležitá, protože je to první instituce, kde hledá člověk s queer identitou pochopení, oporu a podporu. Respondenti, kteří vyrůstali v prostředí, kde se používá znakový jazyk, cítí se v rodinném prostředí otevřenější ohledně své orientace, protože o tom mohou s rodiči hovořit. Všichni respondenti zpočátku svého vnitřního coming outu svou identitu skrývali a rodině se o své identitě svěřili až později, většinou to bylo v období puberty (jeden respondent se své rodině svěřil o své identitě až v dospělosti). U velké části respondentů hraje velkou roli v jejich přijetí rodinou matka, u které hledají podporu. Stejně tak komunikace s matkou je u respondentů ze slyšících rodin jednodušší, protože se častěji přizpůsobuje v komunikaci než jiní členové rodiny.

Respondent 1 se svěřil matce se svou homosexuální orientací v období rané dospělosti po tom, co si sám prožil svůj vnitřní coming out a byl si se svou orientací jistý. Respondent 1 po nepříjemné sexuální zkušenosti se ženou docházel k sexuoložce, se kterou také konzultoval svou orientaci. Jeho matka tento fakt přijala až po nějaké době, co se s tímto faktem sama musela vyrovnat. S tím jí pomohla respondentova rodina. Po nějakém čase u matky našel potřebnou oporu. *„A když jsem (mámě - pozn. autora) řekl, že jsem gay, tak začala brečet všem příbuzným, že má syna gaye. Ti mámin smutek nesdíleli. Co je komu po tom? Ať je šťastnej. Nech ho prosím na pokoji. Pak mi řekla, že mě podporuje díky příbuzným, co jí otevřeli oči. Babička s dědou to ale neví. Jsou stará škola a nepochopili by to.“*

Respondent 2 vidí výhodu své tranzice v tom, že znakový jazyk není tolik vázaný na gender účastníků komunikace. Jeho rodiče ale jeho specifickou identitu vnímali už v jeho dětství. *„Moji rodiče jsou neslyšící a v té době, kdy jsem jim to řekl, neměli neslyšící tolik informací o této problematice a nepřijímali mě takového, jaký jsem. Znakový jazyk má tu výhodu, že nejde poznat, s kým mluvíš, s mužem nebo se ženou. A s rodiči jsme si tolik nepsali*

v češtině, takže jsem to nikdy nepotřeboval řešit. Samozřejmě že si rodiče všimli, že se oblékám jako muž, že mám krátké vlasy, ale neřešili to. Ted' už mě rodiče podporují.“

Respondent 3 se svého coming outu rodině obával, protože předpokládal, že by mu ji rodina s konzervativnějšími názory nemohla poskytnout. Dává to za vinu tomu, že celá jeho rodina pochází z vesnice, kde mají lidé jiné názory na queer lidi než například lidé ve městech. V takovém prostředí mívají lidé stereotypní představu o gayích spolu s předsudky, kterých se respondent obával. Matka jeho coming out přes jeho obavy přijala pozitivně. *„Příbuzní se mě pořád ptali na to, kdy domů konečně přivedu nějakou holku. Lhal jsem jim a říkal jsem, že nikoho nemám, přestože v tu chvíli jsem třeba měl kluka. Když už jsem to chtěl rodině říct, zjistil jsem, že sestra má dost vyhraněné názory vůči gayům, to mě vylekalo, stejně tak táta. Naštěstí moje máma byla pro mě oporou, tu mám opravdu moc rád. Na vysoké škole jsem už měl ve své identitě jasno, věděl jsem, co chci. Všichni o mě věděli, že jsem gay, a já jsem s tím byl v pohodě, měl jsem přítele a fungovalo nám to. Když jsem se na vysoké škole začal učit o identitě Neslyšících, měl jsem jak v této identitě, tak i v identitě gaye více jasno.“*

Mnoho rodičů coming out svých dětí nepřijme, protože automaticky předpokládají, že tím končí jejich pokrevní linie, zejména v případech, kdy mají jedno dítě. To byl případ Respondenta 3, kdy jeho otec nesnesl představu toho, že by jeho syn neměl děti. *„Když jsem mámě řekl, že jsem gay, tak to vzala úplně v pohodě, řekla mi, že mě respektuje. S tátou to bylo horší, má zastaralé názory, chtěl, aby se jeho jméno dědilo po generace a chtěl vnoučata. Ted' už je jiná doba, existuje umělé oplodnění, ale když jsem to řešil já, moc se o tom nevědělo. (...) Pak jsem měl opět horší období, kdy jsem se rozešel s přítelem, nemohl jsem si najít jiného muže, ani se slyšícími, ani s neslyšícími mi to nešlo. V tu chvíli jsem si začal uvědomovat, že potřebuju tu podporu od rodiny, kterou jsem neměl.“*

Respondentka 4 vnímá ve své rodině jako větší komplikaci své sluchové postižení, protože se jí rodina v tomto ohledu nepřizpůsobuje. Její sexuální orientace byla v rodině respektována od samého začátku, a to jak rodiči, tak ostatními příbuznými. *„Zní to blbě to tak říct, ale kamarádi to vědí, rodiče to vědí. Není to sebemenší problém. Když jsem byla menší, to mi bylo tak dvanáct, třináct, rodiče se mě ptali na kluky. Tak jsem jim řekla, že nic. A máma na to, tak co holka? Já už jsem věděla, že s tím nebude problém. Asi proto nemám potřebu se tak vymezovat. (...) Tím, že je má nevlastní sestra v registrovaném partnerství se ženou, tak rodiče se nebrání tomu, že bych si domů mohla přivést jak holku, tak kluka. Samozřejmě by byli radši*

za kluka kvůli dětem. Když se mě pořád ptají na to, kdy si domů přivedu kluka, tak jim odpovím, že to taky může být holka. Problém s tím nemají.“

Přestože má mnoho mladých queer lidí obavy z reakce jejich prarodičů na coming out a někteří se rozhodnou svou identitu před nimi tajit, přestože jsou zbylé části rodiny otevření, Respondentka 4 neměla z jejího coming outu obavy. *„My jsme v tomhle dost otevřená rodina. Babička bez problému, bratr bez problému, tety taky. Když si sestřenice přivedla domů Afroameričana, myslela jsem, že to babička nezvládne. Ale nakonec to bylo úplně v pohodě. Ona snad snese úplně všechno. U jedné sestřenky jsme viděli takové menší náznaky toho, že se necítí úplně dobře ve svém těle, že by mohla být transgender, snažili jsme se jí říct, že je úplně v pořádku, jestli se cítí nějak jinak, ať to klidně řekne. Takže to by taky nebyl problém.“*

Respondent 5 se jako první svěřil svým přátelům s tím, že je gay. Sám si to uvědomil ve chvíli, kdy mu vztah s dívkou mu nedával takové pocity, jaké by měl během zamilovanosti cítit. Tento stav ale nevnímal jako udržitelný, chtěl svou identitu prožívat otevřeně.

„Tazatel: Jak probíhal tvůj coming out?“

Respondent: Jak jsem vyprávěl o tom, co jsme dělali s kluky v té jeskyni, to jsem si ještě neuvědomoval, že jsem gay. Když jsem v patnácti letech chodil s dívkou, postupně jsem zjišťoval, že nám to nefunguje, jak po romantické, tak sexuální stránce. Přestože jsem se s tím, že jsem gay, vyrovnal, svému okolí jsem nic neřekl. Postupně jsem se o tom svěřoval nejbližším přátelům. Snažil jsem se tu informaci sdílet jen s lidmi, o kterých jsem věděl, že mě budou podporovat. Po nějakém čase mě ale začalo trápit, že se musím před ostatními hlídat.“

Rodiče se o jeho orientaci dozvěděli od kamaráda, kterému se se svou orientací Respondent 5 svěřil. Respondent to ale před rodiči popřel s tím, že to jsou výmysly. Oficiálně se svěřil matce ve čtrnácti letech, její reakce byla pro respondenta důležitá, hledal totiž u matky oporu. Svému otci se ohledně své orientace nesvěřil, protože již v minulosti si u něj všímal homofobního chování. *„Jeden kamarád to ale řekl mým rodičům, kteří tomu, že jsem gay, nevěřili. Ve čtrnácti letech jsem to osobně řekl mámě, která vlastně reagovala pozitivně, když se k té situaci vracím, ale tátovi jsme to neřekli, protože mi už v minulosti vyhrožoval s tím, že jestli jsem gay, tak mě zabije. Vyhodil by mě z bytu, nechtěl by se se mnou stýkat a mnoho dalších věcí. Proto jsem mu to neřekl. Táta chce vnoučata, předat své jméno.“*

O rok později se jeho otec přes respondentovy obavy o jeho sexuální orientaci dozvěděl, a to přes sociální síť Facebook. Přes všechny snahy se ale vztah mezi otcem a synem na dlouhou dobu kompletně rozpadnul. *„Když mi bylo patnáct let, dal můj tehdejší přítel status na*

Facebook, že jsem spolu. Táta ho našel a večer mi volal. Naštěstí jsou moji rodiče rozvedení a já v tu chvíli byl u mámy, takže v bezpečí. Křičel na mě, jak je možné, že jsi gay? To nebudu mít vnoučata? Když jsem mu říkal o všech možnostech, jako například adopce nebo umělé oplodnění, neuklidnilo ho to. Rok jsme se pak neviděli.“ V současné době se jejich vztah o něco zlepšil, otec je se svým synem v kontaktu, ale stále se nemůže přenést přes fakt, že je jeho syn gay. „Ted' ten vztah s tátou je lepší, pořád mi na ulici ukazuje různá děvčata, zda bych o ně neměl zájem nebo se ze mě snaží toho gaye vyhnat, ale už jsem se to naučil ignorovat. Také jsem vděčný svému nevlastnímu bratrovi, díky kterému táta trochu změnil názor na gaye.“

Co se týče ostatních příbuzných, jejich reakce nebyla tak vyhrčená jako reakce respondentova otce, například křesťansky založená teta měla vyhrazený názor na gaye, který pak ale díky respondentovi změnila. *„Přestože je teta věřící, šli jsme ji s přítelem navštívit. Připomínky si nechala pro sebe a až po tom, co jsme odjeli, volala babičce a ptala se jí, zda ví, že jsem gay. Babičce to ale bylo jedno, vzala to. Tetě nezbyvalo nic jiného než se s tím také smířit.“*

8.6.3 Dětství a dospívání

Období uvědomování si své identity může u queer lidí proběhnout v jakémkoliv věku, může se tomu stát i v pozdní dospělosti. Všichni respondenti v mém výzkumu ale toto období prožili již v útlém věku, kdy si svou sexuální či genderovou identitu začali uvědomovat v dětství, přestože v daném momentu tyto pocity nedokázali pojmenovat. Na jejich odlišnost často upozorňovalo jejich okolí, například rodina, přátelé či spolužáci. Respondenti si zpětně uvědomovali mnohé osobnostní rysy, které naznačovaly jejich queer identitu. U homosexuálních mužů to byl například zájem o přátele mezi dívkami nebo zájem o ženské oblečení a hračky. U trans muže to byl například sport nebo hra s auty.

Během dospívání se u respondentů objevoval zájem o sbližování se s jinými lidmi, což vedlo k prvním sexuálním zkušenostem. Přestože někteří respondenti pociťovali touhu ke stejnému pohlaví, pokoušeli se navázat vztah s opačným pohlavím, protože ještě neobjevili svou vlastní identitu (nebo se s ní nesmířili). Tyto pokusy často vedly k negativním zkušenostem.

Respondent 1 se jako malý rád oblékal do dámského oblečení a převlékal se za dívku, přestože si je jistý tím, že není transgender. Tuto vzpomínku vnímá jako první náznak své queer identity během svého dětství. Respondent si je svou identitou jistý a tyto hry nevnímá jako něco,

co prokazuje transgender identitu. Zájem o stejné pohlaví u sebe pozoruje odjakživa. „*Uvnitř jsem se cítil jako žena. Ne že bych byl trans, ale měl jsem tu potřebu vypadat žensky. Když nebyla máma doma, nosil jsem její lodičky, oblékal si její šaty. (...) Uvnitř jsem věděl, že jsem gay, ale přitahovaly mě ženské věci. Hlavně jsem věděl, že chci k sobě chlapa. (...) Například když jsem se jako malý díval na televizi, sledoval jsem jen muže. A když ve filmu byla scéna ve sprše, moc mě mrzelo, že tam nebyl záběr se vším všudy. Už odmala jsem byl fascinován mužským tělem.*“

Během dospívání měl Respondent 1 sex se ženami, přestože už v té době pozoroval svůj zájem o muže. Sex se ženou vnímal jako povinnost, kterou musí provést. „*Dokonce jsem měl zkušenost se ženami. Vůbec se mi to nelíbilo, měl jsem problém to vůbec provést, ale alespoň jsem si mohl odškrtnout, že jsem něco se ženou měl. Prostě jsem nechtěl být panic, mám sex za sebou a je to.*“ Jednu zkušenost se ženou vnímá jako traumatizující. „*Naposledy, co jsem měl sex se ženou, jsem měl velmi špatnou zkušenost. Zneužila mě. Nezaútočila na mě a neznásilnila mě, ale kladla na mě nátlak a já jsem podlehl. (...) Běžel jsem domů a celý jsem se ve sprše důkladně vydrhnul, cítil jsem se špinavě. Dva roky jsem o tom mlčel a trpěl. Pak okolo Nového roku, kdy máma ležela ve vaně, jsem bouchnul. Otevřel jsem dveře od koupelny a řekl jsem mámě o tom, že mě před dvěma lety zneužila starší žena.*“ Respondent se rozhodl docházet k psychologovi a následně k sexuologovi, kde primárním problémem bylo poskytnutí tlumočení do znakového jazyka, které mu zpočátku poskytovala matka, následně profesionální tlumočnicka, ale ani jedna z variant nebyla vyhovující. „*Shodli jsme se na tom, že bych měl zajít k psychologovi. Nemohli jsme najít tlumočnicka, takže mi tlumočila máma. Ale to vůbec nešlo, psychologka se mě zeptala, zda jsem už měl sex s mužem. Já jsem řekl, že ano. Máma se na mě tak překvapeně podívala a víc ze mě psychologka nedostala. (...) S tlumočnickou to prostě nešlo, nedostala ze mě nic. Tak jsme tlumočnicka poslali za dveře. A gesty, mluvením, psaním a vším možným jsme se domluvili. Opravdu jsem se cítil otevřeně, všechno jsem jí řekl. Ona mě chápala, řekl jsem jí o mých tužbách, že chci chlapa.*“

Nejvýraznější uvědomování své queer identity si prožil Respondent 2, který se jako muž cítil již od dětství, přestože se narodil v ženském těle. Již odmala preferoval klučíčí oblečení, hračky i zájmy. „*Když jsem to řekl mámě, odpověděla mi, že si vymýšlím, že je to jen fáze. Nikdy jsem nechtěl nosit šaty, hrát si s panenkami. Měl jsem rád sporty a auta. Samozřejmě jsem to respektoval, že mě ostatní vidí jako ženu, ale nikdo mi to nevysvětlil, proč nejsem jako ostatní kluci.*“ Jako malý si tento jev nemohl vysvětlit, proč není jako ostatní kluci, proč nemá klučíčí tělo, a proto si vymyslel hypotézu, že každý žije půlku života jako žena, poté jako muž nebo

naopak. „Myslel jsem si, že až budu větší, tak se proměním v kluka. Když byla maminka malá, měla pindíka a pak se z ní stala žena. A já teď mám pipinku a až budu velký, budu mít pindíka. Máma z toho byla zoufalá, ale nechala mě v tom. Já jsem si za tím stál, že půlku života budu žena a půlku muž.“

Respondent 3 se jako dítě potýkal s posměšky, že se chová zženštile, což přispělo k tomu, že chtěl svou homosexuální identitu popřít, například tím, že se nutil do vztahů s dívkami. „Na základní škole se mi spolužáci posmívali, že se chovám zženštile. Vůbec jsem netušil proč, oblékal jsem se normálně, ale měl jsem delší vlasy, tak jsem ty poznámky sváděl na to. Je pravda, že jsem neměl rád sporty, více jsem se bavil s děvčaty, moc rád jsem si maloval, ale svou sexualitu jsem nijak neřešil. (...) Jednou se opět řešila moje zženštilá povaha a jeden spolužák se mě zeptal, jestli nejsem gay. Samozřejmě jsem to popřel. Nepřiznal jsem si, že jsem gay, přece jsem už s holkou chodil.“

Respondentka 4 si svou bisexuální orientaci uvědomovala už v mateřské škole, ale první zkušenost se stejným pohlavím zažila až v pubertě. „Mně to vždycky lákalo k oběma. Myslím, že už třeba od školky. Jasně, pusinkovala jsem se jen s klukama, protože to tak dělaly všechny, ale už jsem se dívala i po holkách. Poprvé jsem si to ale úplně uvědomila s kamarádkou. Byly jsme opravdu opilé, ale ona líbala mnohem lépe než kluci. To mi bylo asi 14, 15. V tu chvíli jsem si uvědomila, že to cítím stejně jako s klukem.“

Respondent 5 si odmala uvědomuje svou odlišnost, o své sexuální orientaci ale začal přemýšlet až později. Jako prvotní signál toho, že je gay, vnímá svou vzpomínku na první experiment při objevování své intimity s chlapci v sedmi letech. „Jako malý jsem si hrál s autíčky a hračkami pro kluky, neměl jsem rád panenky, takže v tomto ohledu jsem se choval jako běžný malý kluk. Ale pamatuji si na moment, když jsem byl malý, to jsme byli na výletě s dvěma jinými kluky. Navštívili jsme nějakou umělou jeskyni, byli jsme tam sami tři a ze zvědavosti jsme si vzájemně sahali do rozkroku. To jsme byli opravdu malí, v tu chvíli jsem si to vůbec neuvědomoval a ti kluci jsou dnes heterosexuálové.“

V jedenácti letech zažíval první dětské lásky s dívkami, které ale nebyly příjemné, protože už v té době pociťoval, že vztah s dívkou nechce. „Bylo mi asi jedenáct, dvanáct let, když jsem se rozhodl chodit s jednou dívkou. Byla to jen taková dětská láska. Něco mi na tom vztahu nesedělo, a proto jsem se rozhodl s tou dívkou rozejít. Zlomilo jí to srdce, ale já jsem

v tom pokračovat nemohl. Pořád jsem přemýšlel, kde nastala chyba, ale pořád jsem si nedokázal uvědomit to, že jsem gay.”

Stejně jako mnoho dospívajícím, pomohlo Respondentovi 5 při jeho hledání sexuality porno. *„Jednou jsem si na internetu jako malý hledal videa pro dospělé. Různé stránky nabízely videa pro heterosexuály, ale pak jsem jednou narazil na videa pro gaye. Pak ale přišel táta, já jsem rychle vypnul počítač, ale on to zjistil. Vymluvil jsem se na to, že mě do toho navedli kluci ze školy.“*

8.6.4 Milostné vztahy a děti

V průběhu života si respondenti výzkumu prošli mnohými vztahy, které byly buď v souladu s jejich sexuální identitou, nebo vztahy, které proběhly ještě před uvědoměním si vlastní identity a vnitřním coming outem, které z většiny nebyly příjemné. Neslyšící queer lidi často mají problém navázat milostný vztah, protože neslyšící LGBTQ komunita je velmi malá a hledání partnera se stejnou sexuální orientací a stejným jazykem přináší do jejich života mnoho překážek. Mnozí z respondentů mají zkušenosti se vztahy jak s jinými neslyšícími, tak se slyšícími. Přestože se slyšící partneři často v komunikaci snaží neslyšícímu přizpůsobit, absenci společného jazyka vnímají neslyšící respondenti jako problém, na základě kterého jejich vztah skončil. Tři z pěti respondentů mají zkušenost se vztahy s jinými neslyšícími ze zahraničí.

Neslyšící queer lidi si hledají partnery obdobně jako slyšící queer lidi, například v gay barech, na společenských akcích LGBTQ komunity a ti, kteří mají zkušenost se spolky Degales nebo Queer Deaf Czech, vnímali tyto spolky jako potencionální místo, kde by si mohli najít partnera. V současné době jsou velmi oblíbené internetové seznamky, jako například Tinder, Grindr a iBoys.cz, které jsou převážně určené pro homosexuální muže. Neslyšící queer lidi zakládají na Facebooku uzavřené skupiny určené přímo pro hledání partnerů stejné sexuální orientace. *„To je opravdu různé, buď na internetových seznamkách, na Facebooku jsou různé skupiny pro neslyšící gaye, někdo používá aplikaci Grindr, ale ta je spíše jen pro sex. Na internetu existuje seznamka iBoys.cz, tu také používá mnoho neslyšících, ale mám pocit, že už ne tak moc, já už ji osobně nepoužívám. Je možné si také najít partnera na různých akcích, jako je například Prague Pride.“*

Respondent 1 má zkušenosti se vztahy jak neslyšícími, tak se slyšícími muži. Již od rané dospělosti docházel do gay barů, kde měl možnost se seznámit s jinými homosexuálními muži.

Se slyšícími partnery komunikoval písemně, gesty nebo začali někteří partneři docházet na kurz znakového jazyka. Sám osobně preferuje neslyšící partnery.

„Tazatel: Mívají LGBT neslyšící i vztahy mimo komunitu se slyšícími?”

Respondent: Ano, ale já tomu moc nerozumím. Jak jim to může fungovat? Rozumím tomu, když randí se slyšícími, co umí znakový jazyk, ale s někým, kdo ne? To nemůže fungovat. Já mám také zkušenost s tím, že jsem chodil se slyšícím mužem. Chodil na kurzy znakového jazyka. Já jsem z něj byl úplně blázen, tak krásně mi voněl. Byl to opravdu zajímavý chlap, vážný, klidný a ta jeho vůně... Potkali jsme se v gay baru. Vyměnili jsme si čísla a on se hned od začátku začal učit znakový jazyk.“

Respondent 1 už osobně upřednostňuje neslyšící partnery před slyšícími, například ze zahraničí, ale odmítá se odstěhovat z České republiky. *„Poté jsem se seznámil na seznamce iBoys.cz s jedním klukem z druhé strany republiky a pak s ještě jedním. S nimi jsem si ale neustále dopisoval a psal a psal. To přizpůsobování se slyšícím mi přišlo únavné. Celý život se všude přizpůsobuju a ještě abych se přizpůsoboval v lásce? To fakt ne. (...) Lepší zkušenosti s chlapým mám ze zahraničí, ale všichni jsou moc daleko. Já prostě zůstanu v Čechách, nemám v plánu odjíždět do zahraničí. Mám tu rodinu, rozumím českému jazyku, opravdu se nechci učit další mluvený jazyk.“*

Respondent 3 navázal vztah jak se slyšícími partnery, tak s neslyšícími. U slyšících partnerů ho překvapila ochota učit se znakový jazyk, aby spolu mohli lépe komunikovat, horší zkušenost měl s nedoslýchavými a ohluchlými partnery, kteří komunikovali zčásti ve znakovém jazyce, zčásti v mluveném, kterému respondent nerozumí. *„Měl jsem partnery s různým sluchovým postižením. Chodil jsem s mužem, co měl kochleární implantát, s neslyšícím, s ohluchlým, s nedoslýchavým, ale také se slyšícím mužem. To všichni byli Češi, ale také jsem měl přátele ze zahraničí. (...) Se všemi jsem znakoval, jen s tím ohluchlým jsem měl problémy, ten napůl znakoval, napůl mluvil. Stejně to měl i ten nedoslýchavý. Ten slyšící mě překvapil, začal chodit na kurzy znakového jazyka.“*

S partnery ze zahraničí má respondent také zkušenost, v tomto případě vnímá jako překážku rozdílný rodný jazyk. Přestože s partnerem komunikoval v mezinárodním znakovém systému, postrádal ve vztahu hlubší komunikaci, kterou dle jeho názoru mezinárodní znakový systém nedokáže zprostředkovat. *„Pak jsem chodil s cizincem, spolu jsme komunikovali v mezinárodním znakovém systému, to bylo úplně bez problémů. Problém byl ale v tom, že ten systém není jazyk, oba jsme měli rozdílné znakové jazyky, ve kterých jsme mohli vést konverzaci více do hloubky, ale v mezinárodním znakovém systému jsme se mohli bavit jen povrchem.“*

Respondentka 4 má zkušenost s jedním vztahem se slyšícím chlapcem, který ale vnímala pouze na romantické úrovni, sexu se oba partneři stranili. Když se oba partneři dohodli na tom, že se pokusí spolu sexuálně žít, pokus o dopadl neúspěšně. To respondentka dává za vinu tomu, že se jí partner svěřil s tím, že je gay. Sama sex ve vztahu nepostrádala, protože sama potřebu sexu nepocítuje, ba dokonce má z něj strach. V poslední době přemýšlí nad tím, zda její sexuální identita není asexuální, což by jí pomohlo si vysvětlit některé životní situace, ve kterých se oproti svým vrstevníkům cítí být odlišná. Představa sexu s mužem ji děsí, sexuální život se ženou ale vnímá jako možnost, kterou by si dokázala představit. *„Já jsem možná asexuál, to nevím přesně. Pro mě je představa mít s někým sex děsivá. Je mi přes dvacet a ještě jsem nikdy někým neměla sex. Když si představím penis, tak se mi to protiví. S těmi ženami je mi to přece jen v něčem příjemnější. Kdysi jsem se i štítla sahat na sebe. Když si to můžu první vyzkoušet na sobě, pak na jiné ženě, je to pro mě mnohem lepší představa než s tím penisem, to nemůžu. (...) Samozřejmě když se holky na střední bavily o sexu, tak jsem samozřejmě nechtěla být mimo. V tu dobu jsem chodila s klukem, který nakonec byl gay. S ním jsem to chtěla zkusit, ale kvůli tomu, že je gay, se to prostě nepovedlo, přestože jsem na ten sex byla připravená. Nakonec to šlo do kopru, on si postupně začal uvědomovat svou identitu a tím to skončilo. Od té doby jsem neměla žádný vztah, nevím, možná tato zkušenost měla na mě vliv. Předtím jsem neměla problém zkusit navázat vztah s jinými kluky, teď už jo.“*

Přestože se respondentka cítí jako asexuální jedinec, má potřebu si najít partnera, se kterým by navázala vztah na romantické úrovni. Hledání partnera mezi slyšícími osobami se už straní, protože tam vnímá komunikační bariéru, která by potencionální vztah negativně ovlivňovala, respondentka proto hledá partnera či partnerku mezi neslyšícími. Neslyšící ale respondentku stále vnímají spíše jako slyšící nebo nedoslýchavou, přestože ovládá znakový jazyk. *„S tím sluchem, já už se bojím hledat partnera mezi slyšícími. Kamarádi mi řeknou, ať jdu do hospody, tam si někoho najdu. Ale já tam prostě nerozumím ani slovo, i před diagnózou jsem z těch hospod často utíkala, protože jsem si tam nemohla popovídat. To byl takový první náznak, že mám problémy se sluchem. Ani ve škole se se mnou moc lidí nebaví. Cítím, že jediná možnost si někoho najít je na neslyšících akcích. Tam ale taky nevím, jak na tom kdo je s orientací, Neslyšící s velkým N mě občas vnímají jako hybrida mezi slyšícím a neslyšícím.“*

Respondent 5 svůj první vztah v mužem zažil ve svých patnácti letech, a to se slyšícím chlapcem. Vztah trval přibližně měsíc, poté se spolu rozešli, a to převážně kvůli komunikační bariéře, která ve vztahu převládala. Partneři nemohli spolu plnohodnotně komunikovat,

převážně se jednalo o povrchní témata. „První vztah s klukem jsem zažil ve svých patnácti letech. Byl to slyšící kluk, kterého jsem učil nějaké znaky, po nějaké době jsme spolu zvládli komunikovat docela hladce, ale pořád to pro mě nebyla plnohodnotná komunikace, takže jsem ten vztah po měsíci ukončil. Ten vztah ale nebyl vůbec o sexu, jen jsme se objímali a dávali si pusy. S ním jsme si hlavně dopisovali přes mobil. Pak jsme se dost hádali, což šlo bez společného jazyka špatně, člověk tak těžko něco vyřeší.“

Respondent v šestnácti letech navázal milostný vztah s chlapcem z Británie, který se ale narodil v Česku, takže spolu komunikovali v českém znakovém jazyce a psané češtině. „V šestnácti letech jsem začal chodit s neslyšícím Čechem, co bydlel v Anglii. Poznali jsme se na Facebooku a dlouho jsme se chatovali. Přes rok jsme si každý den volali, měl jsem ho moc rád. Chtěl jsem za ním letět, ale ty aerolinky měly pravidlo, že do sedmnácti let může člověk létat pouze s doprovodem, tak jsem rok počkal, ale rozhodl jsem se, že si na ten výlet za ním našetřím, pracoval jsem v kuchyni ve fastfoodu. Pak to ale nakonec nevyšlo a my se po dvou letech a šesti měsících rozešli, protože to bylo už pak moc složité. A od té doby jsem single.“

V průběhu rozhovorů jsem se také respondentů zeptal na to, zda plánují mít děti. Tím, že v České republice stále není možnost sňatků homosexuálních párů, je možné, aby v registrovaném partnerství, které nabízí od roku 2006 homosexuálům alespoň nějakou formu právně legálního partnerského soužití, si osvojil dítě jen jeden z partnerů, tudíž není možné, aby právoplatnými rodiči byli oba partneři. Přesto se velká část queer lidí snaží o to, aby žili rovnocenný život jako heterosexuálové a chtějí zakládat rodiny, adoptovat děti nebo mít také děti vlastní (Stehlíková a kol., 2007). Tento fakt potvrdily rozhovory s respondenty v mém výzkumu, kdy všichni respondenti děti plánují, už děti mají nebo se starají o děti svého partnera.

Respondent 1 má dvě děti, u kterých je jak biologicky tak právně jejich otcem. Stal se dárcem spermatu pro neslyšící lesbický pár, který si přál děti. Po domluvě s oběma partnerkami se právně stal otcem dětí a je zapsán v jejich rodném listu. „Já jsem nepřišel s tím, že chci děti. Samozřejmě jsem měl období, kdy jsem přemýšlel nad tím, že by bylo dobré mít děti, aby se o mě někdo postaral, až budu starý. Pak jsem se ale sešel se svou bývalou spolužačkou, jen tak jsme tlachali a ona mi pak poslala SMSku, zda bych jí nemohl darovat sperma pro umělé oplodnění a že se mám rozhodnout do 14 dní, protože to bylo období, kdy právě ovulovala. Byl jsem z toho opravdu zmatený, nevěděl jsem, co mám dělat. (...) Neřešili jsme to ale přes soud, uzavřeli jsme pouze ústní dohodu. Kamarádka chtěla, abych jí pouze daroval své spermie, a pak se nebudu muset starat vůbec o nic. To mi ale vrtalo hlavou, moje spermie jsou drahá věc! Tak

jsme se domluvili, tak, že to dítě budu moct vidat, stejně tak že budu uvedený jako otec v rodném listu. “ Obě dvě děti jsou neslyšící, to respondentovi dělá radost, protože si obě děti mohou jak od matek, tak o něj osvojit znakový jazyk jako jejich rodný jazyk. „Těhotenství probíhalo dobře, ale u porodu jsem nebyl. To jsem nechal na její přítelkyni. Já jsem si až pochoval samotné dítě, to mi stačí. Když jsem ho choval, tak jsem už věděl, že neslyší. To jsme zjistili pomocí testů, protože oba dva máme genetickou vadu connexinu 26, což znamená, že všechny naše děti budou zaručeně neslyšící. “ Druhé dítě odnosila partnerka jeho přítelkyně. „Pak mi jednou přišla SMS právě od její přítelkyně, že by také měla zájem o inseminaci. Zajímavé ale bylo to, že to nepsala ona, ale moje bývalá spolužačka, která jí vzala telefon. To jsem samozřejmě nevěděl a odsouhlasil jsem to. Ať jsou na tom stejně, měly by mít stejný počet dětí. “

Respondent 1 vnímá výchovu homosexuálních párů jako efektivní a rovnocennou s výchovou heterosexuálních párů. Tím, že homosexuálové mohou mít děti pouze plánovaně, vnímá je v této pozici jako lepší rodiče než heterosexuály, kteří mohou mít děti neplánovaně a následně se pak výchovu dítěte zanedbávají. *„Vždy je důležitá důsledná výchova, komunikace, teplo domova a láska. Je jedno, jestli je vychovává muž s mužem nebo žena s ženou. Důležité je, zda má dítě jistotu. (...) Heterosexuálové získají dítě dvěma způsoby - plánovaně nebo neplánovaně. Když je to dítě neplánované, výchova není taková. Když dívka náhodou otěhotní, bere to dítě jako přítěž. “*

Respondent 3 má na výchovu dětí homosexuálními páry stejný názor jako Respondent 1. *„Četl jsem dokonce výzkum o tom, že se homosexuální páry starají o děti lépe než heterosexuálové. Heterosexuálům se může dítě narodit náhodou, když to nečekají, a pak to dítě nechtějí. Pak ta výchova samozřejmě není tak dobrá. To se homosexuálům nestane. “*

Sám Respondent 3 momentálně děti neplánuje, protože nemá partnera, ale kdyby partnera měl, o dětech by uvažoval. *„Já osobně teď děti neplánuji, protože jsem sám. Kdybych měl partnera, asi bych se dlouho rozhodoval o tom, zda si nechat dítě odnosit jinou ženou nebo si adoptovat dítě z ústavu. “*

Respondent 2 vlastní děti nemá a neplánuje, ale podílí se na výchově dětí své přítelkyně, která má dvě děti z předchozího manželství. Děti vnímá jako vlastní, ale nevnímají ho jako jejich otce, protože se s ním seznámily až později v jejich životě. *„Já už děti neplánuji, ale kdybych je chtěl, tak bych je mít mohl. Ať už je to jen pěstounství nebo adopce, to mi je jedno. (...) Nepotřebuji další, přítelkyně už má dvě. Je pravda, že před 18 lety jsem si děti přál, to bylo*

s bývalou přítelkyní. Pak už jsem ten nápad zavrhnul, měl jsem už tak nabitý život. Když mi má současná přítelkyně řekla, že má dvě děti, rád jsem je přijal jako vlastní. “

„Tazatel: Děti tvé přítelkyně tě vnímají jako svého tatů?

Respondent: My jsme neslyšící, nevoláme na sebe „mami“ nebo „tati“. Přítelkyně je nedoslýchavá a děti na ni volají „mami“, to ano, ale na mě nijak nevolají. “

Respondentka 4 již odmala má ráda děti a sní o tom, že jednou bude matkou.

„Tazatel: Chtěla bys někdo v budoucnu mít děti?

Respondent: Ano, nejlíp teď. Já toužím po dětech už od malička. Nemám problém mít děti se ženou, jsem smířená taky s umělým oplodněním.

Tazatel: Šla bys do registrovaného partnerství?

Respondent: Co jiného by mi zbývalo. Samozřejmě byla bych radši za manželství, všichni víme, co s sebou nese manželství a partnerství ne. Ale kdybych měla partnerku, kterou bych si chtěla vzít a milovala ji, tak bych do toho šla. Moje sestra měla krásnou svatbu na Staroměstské radnici, přestože to bylo jen partnerství. “

8.6.5 Aktivita v LGBTQ komunitě a v LGBTQ komunitě neslyšících

Podílet se na veřejném životě a na společenských akcích LGBTQ komunity přináší queer lidem pocit sounáležitosti, mají prostor pro úplné vyjádření své identity a hrdosti a v neposlední řadě mohou konat osvětu mezi jedinci z většinové společnosti, kteří mají předsudky vůči queer lidem. Neslyšící se ale těchto akcí účastní jen sporadicky, protože organizátoři akcí nenabízejí tlumočený program pro neslyšící a ti, kteří tlumočený program nabízejí, poskytnou tlumočení do znakového jazyka na zahájení festivalu nebo jedné přednášky v rámci týdenní akce. Z toho důvodu se většina respondentů těchto akcí neúčastní, tři z pěti respondentů se jednou nebo vícekrát zúčastnili Pochodu hrdosti Prague Pride a slavnostního ukončení festivalu na Letné nebo na Střeleckém ostrově, ale o jiné akce queer festivalů nemají zájem nebo o nich nevěděli.

Tři z pěti respondentů se angažovali do aktivit již zaniklých spolků Degales nebo Queer Deaf Czech. V rámci získaných rozhovorů mi respondenti poskytli bližší informace o tom, jaká byla podoba a forma těchto aktivit.

Respondent 1 se aktivně angažoval do obou spolků LGBTQ neslyšících a několikrát se účastnil Prague Pride festivalu. Respondent se v současné době spíše věnuje práci a rodině, ve volném čase se spíše schází s přáteli individuálně, potřebu angažovat se do spolků už nemá.

„Tazatel: Nechybí ti tu nějaký podobný spolek?“

Respondent: Já už na to nemám sílu, přenechal bych to někomu mladšímu. Ale u těch mladších nevidím ten zájem, u nikoho nevidím, že by chtěl založit nějaký LGBT spolek. (...) Mladší nemají tu potřebu, už žijeme ve společnosti, kdy je heterosexuálové přijímají. Gayové i lesby se už více baví s heterosexuály. Když jsem byl mladší, tak jsem se já jako gay chtěl tolik bavit s heterosexuály, hlídal jsem si, jak se před nimi chovám, protože o nás jako o menšině neměli dost informací. Mezi homosexuály jsem se mohl bavit otevřeně o zkušenostech, o sexu, o všem.“

Respondent 3 byl členem spolku Queer Deaf Czech a účastnil se několika akcí. Respondent nemá informace o tom, co se následně se spolkem stalo, ze dne na den přestal spolek fungovat a organizovat akce. *„Například bowling, pokec v kavárnách, chodili jsme do kina a pak jsme si šli povídat někam do hospody. Jednou jsem byl i na přednášce od HIV a AIDS, co Queer pořádal. Ted' už Queer nefunguje, nevím, co se s ním stalo. Mnoho neslyšících se ptalo, kdy bude další akce Queer, ale spolek byl pravděpodobně zrušený.“*

Respondent 2 s oblibou docházel a organizoval akce jak ve spolku Degales, tak ve spolku Queer. V rámci Queer Deaf Czech se zúčastnil jak prvního Pochodu hrdosti Prague Pride v roce 2011, tak ještě jednoho pochodu v následujících letech.

„Tazatel: Ty ses Pride účastnil?“

Respondent: Ano, dvakrát s Queer. Můj první Prague Pride průvod začínal na Václavském náměstí, bylo tam opravdu moc lidí, všechno bylo duhové. Lidé byli v různých kostýmech, všude okolo jezdila hudební auta s tancujícími lidmi. Kdo podporuje LGBTQ, může se Prague Pride zúčastnit, ne jen samotní zástupci sexuální a genderové menšiny. Byly tam různé skupiny lidí, jako například travesti a mnoho dalších. A my jsme zastupovali komunitu neslyšících. (...) Tam byla obrovská párty, lesby, gayové, slyšící, neslyšící, všichni horlivě oslavovali Pride až do rána.“

Respondent 5 by se rád angažoval do aktivit neslyšící LGBTQ komunity, kdyby v České republice existovala organizace, která by dané lidi sdružovala. *“Neslyšící gaye a lesby moc*

neznám, je jich málo, ale kdyby existoval nějaký spolek, kde bychom se mohli scházet, byl bych moc rád.“

Respondent se také zúčastnil jednoho Pochodu hrdosti Prague Pride, ze kterého si odnáší smíšené pocity. Líbila se mu atmosféra pochodu a rozmanitost lidí, kteří se akce zúčastnili, ale negativně vnímá veřejný sex na Letné, který někteří účastníci pochodu provozovali. *„Na Prague Pride jsem se byl jednou podívat. Všiml jsem si, že festivalu byli součástí jak slyšící, tak i pár neslyšících, které jsem tam potkal. Každý ten festival pojal jinak, někdo si vzal jen duhovou vlaječku, někdo šel nahý jen v blyštivých slipech. Vím, že na Letné mělo hodně lidí sex někde ve křoví nebo na záchodcích, já se tohohle straním, není to nic pro mě. Já nejsem člověk, co si nezávazně užívá.“*

8.6.6 Diskriminace

Pod touto částí zastřešuji všechny situace, kdy se mi respondenti v rozhovorech v rámci mého výzkumu svěřili se zkušenostmi, ve kterých byli v rámci svých specifických komunikačních potřeb diskriminováni nebo zažili homofobní či transfobní chování. Všichni respondenti mají negativní zkušenost s tím, že se jejich okolí odmítá přizpůsobit jejich komunikačním potřebám a čtyři z pěti respondentů mají zkušenost s homofobním či transfobním chováním. Přestože si pouze třetina veřejnosti myslí, že jsou LGBTQ osoby diskriminovány, ve skutečnosti má přes 75% LGBTQ osob zkušenosti s diskriminací a homo- a transfobním chováním.¹⁵

Respondent 3 zažil na střední škole pro neslyšící šikanu kvůli své osobnosti a specifickému chování a vyjadřování, které spolužáci vyhodnotili jako homosexuální. *„(...) to bylo na střední, a tam se mi už opravdu hodně posmívali, šikanovali mě. Smáli se mi, že jsem teplouš, gay, zženštilý. Někteří kluci na mě dokonce něco zkoušeli, aby se ujistili, jestli opravdu nejsem gay.“*

Sám se už v dospělosti s diskriminací a homofobním chováním setkává méně, ale některé názory jiných lidí ho rozčilují. *„Setkal jsem se ale s tím, že někdo respektuje ostatní gaye a lesby, ale kdyby se jim narodilo homosexuální dítě, nepřijali by ho.“*

Respondent 3 se v některých případech setkává s homofobním chováním v komunitě neslyšících, jako například užíváním nekorektních znaků nebo aktivitami na sociálních sítích.

¹⁵ Výzkum Postoje veřejnosti k LGBT (2018) byl na vzorku 1 216 respondentů ve věku 18 a více let realizován společností MEDIAN, s. r. o., pro Prague Pride, z.s.

„Mezi neslyšícími se taky ale objevuje často homofobie, například používají znak BUZNA, to mi nepříjde v pořádku. (...) Ale když se dívám do komentářů na sociálních sítích, co občas neslyšící píšou pod příspěvky jiných gayů, například to, že jsou prasata a že jsou nechutní, je mi to líto.“

Respondent 2 se často setkává s tím, že ho někdo misgenderuje (osloví ho nesprávným rodem či ho považují za ženu, přestože je muž). Respondent na toto chování reaguje neutrálně, protože si uvědomuje, že jeho vzhled může druhého člověka mást. V některých chvílích ale využívá toho, že má stále ženské tělo, jako například na dovolené na Blízkém východě. *„Jednou jsem jel na dovolenou na Blízký východ, tam žijí Muslimové, kteří nemají homosexuály ani trans lidi úplně v lásce, a já to respektuji. Nelíbal jsem se tam s partnerkou na ulici, nedrželi jsme se za ruce a podobně. Venku jsme si hráli na kamarádky a partneři jsme byli jen v hotelu. Nechtěl jsem kvůli tomu jít do vězení. (...) Tam mají v metru první růžový vagon pouze pro ženy, kam muži nesmí. Jiné vagony jsou smíšené. Tak jsme tam s přítelkyní a kamarádkou šli, když už mám to ženské tělo. V tom vagonu se na mě lidé zvláštěně dívali, divili se, co tu dělám. Přesně jsem věděl proč, měl jsem tilko, kraťasy, tenisky. Dál jsem si s přítelkyní povídal, ale už mě nebavily ty pohledy, tak jsem se narovnal, ukázal hrud' a všichni pochopili, že tělo, co mám, není mužské.“*

Pokud respondent navštěvuje veřejné záchody, přednostně chodí na ženské záchody, protože se snaží respektovat společenská pravidla a je si vědom svého ženského těla. Často ale na něj ženy na záchodech hází překvapené pohledy, které se snaží ignorovat. Za určitých okolností ale také navštěvuje pánské záchody, kde ale na něj tyto pohledy nikdo nehází. *„Znáš to, na ženských záchodech je vždycky dlouhá fronta, na pánských je volno. Často se vykašlu na tu frontu a jdu na pánské záchody. Tam na mě muži žádné nepříjemné pohledy neházejí. Snažím se respektovat pravidla a chodit na ženské záchody, ale když je to akutní, jdu na pánské.“*

Respondentka 4 se mi svěřila s tím, že sama zkušenost s homofobním chováním nemá. *„Nikdy, asi jsem měla štěstí. A to jsem venku chodila s holkama za ruku, ale nikdo se ani nezašklebil, nic. Nenazvala bych to diskriminací nebo homofobií, ale kamarádi si dělali srandu, že když budu s holkou, nebude mě mít kdo oplodnit. Ale to byly jen vtipy.“* Na střední škole se setkala s pomluvami, ale těm nekladla tak velkou váhu. *„Taky se mi stalo to, že náš pan školník ve škole o mě začal všude roznášet to, že jsem lesba. Já s tím samozřejmě nemám problém, když se mě na to někdo zeptá, otevřeně mu to řeknu, ale že to o mně takhle roznáší, aniž by se mě na to zeptal, to mi příjemné není.“*

Respondentka 4 využívá jak mluvený, tak znakový jazyk. Přestože by preferovala pouze komunikaci ve znakovém jazyce, je nucena svým okolím využívat mluvenou řeč. *„Já mluvit musím. V situacích, kdy nemůžu slyšet sama sebe, radši bych používala znakový jazyk. Hlavně když si třeba musím sundat sluchadla. Vím, že mi lidi říkají, že mám řeč bezchybnou, ale o to to je horší, že mě pak lidé vnímají jako slyšící.“*

Co se týče audistického a diskriminačního chování vůči neslyšícím, s tím má respondentka větší zkušenosti, a to jak na pracovišti, tak ve svém blízkém okolí.

Respondentka studuje dva vysokoškolské obory, kdy na jednom z nich nikdo neumí znakový jazyk a na druhém sice spolužáci znakovat umí, ale zapomínají na to, že respondentka má nějaké sluchové postižení, protože ovládá mluvenou řeč. *„Na jednom oboru nikdo neznakuje a na druhém, kde spolužáci znakovat umí, tak stejně neznakují, protože jsou zvyklí, že mluvím. Byla jsem šíleně zmatená, ale vyučující si toho všimla a přivolala tlumočnicku. Ráda bych ty služby využívala vždycky, ale ony nejsou. Teď ještě když jsou ty respirátory, radši vždycky odejdu z vyučování a jdu si dát kafe. (...) Občas je mi opravdu do pláče, když sedím na chodbě před hodinou a vidím, jak si všichni spolužáci povídají a mě z toho úplně vynechávají, protože když se o to někdo pokusil, tak jsem rozuměla každé páté slovo.“*

Respondentka pracuje na základní škole pro sluchově postižené, kde se vyučuje výhradně orálními metodami vzdělávání, a znakový jazyk pracovníci užívat nesmějí. V tomto prostředí si diskriminační chování respondentka zažívá každý den. *„Já totiž pracuju ve škole pro sluchově postižené. (...) musím mít schovaná sluchadla, ať to nevidí paní ředitelka. Pan zástupce je takový slon v porcelánu, hned druhý den mě rozbřečel, když mi řekl, že neslyšící jsou jen strašně uřvaní, že chceme jen svá práva a světelné zvonky. (...) A pak mi řekl, že jestli mě ještě jednou uvidí znakovat, tak dostanu podmínku.“*

Respondent 5 se již v prostředí střední školy setkával s homofobním chováním, protože už v té době prožil svůj vnější coming out. *„Občas se mi ale stávalo to, že to někteří kluci nepřijali. Jako například když jsem byl na střední škole na internátu, spal jsem na pokoji se dvěma kluky. Jeden z nich se bál, že v noci, až bude spát, na něj zaútočím a znásilním ho.“* Podobný problém zažíval v šatnách před tělesnou výchovou. *„Když se převlékám v šatně s jinými kluky, kteří vědí, že jsem gay, občas se bojí přede mnou svléknout, musím je ujistit, že je nebudu sledovat. Mám svoje hranice, nikdy bych nic nezkoušel na někoho, kdo je heterosexuál. (...) Naštěstí se mi to ale stává málokdy, když ostatní ujistím o tom, že mám své hranice a oni se přede mnou nemusí obávat, vyřeší to všechny problémy.“* Podobně tak tomu bylo v případě jednoho spolužáka, který si neodpustil homofobní připomínky na sexuální život

respondenta. „Na střední škole jsem měl jednoho spolužáka, který měl problém s tím, že jsem gay. Naštěstí jen dojížděl, nebyl na internátu. Neustále se mě vyptával na to, jak můžu provádět s jinými kluky orální a anální sex. Vždy jsem ho odkázal na porno, jestli se o to více zajímá, nebo ať se na to zeptá holek. Pak jsem zjistil, že je zbytečné na to nějak reagovat a trápit se, stačí se jen otočit a nevnímat ho.“

„Vadí mi to, že všichni mají představu o tom, že gay se musí líčit, chodit v podpatcích a dámském oblečení. Já takový nejsem, nelíbí se mi to a nechci, aby mě s tím ostatní spojovali. Chci se oblékat normálně, slušně, abych byl vzor i ostatním, například dětem.“

Respondent má také zkušenosti s tím, že slyšící spolužáci ve smíšené třídě neslyšících a slyšících žáků nerespektovali speciální komunikační potřeby a pokyny pro komunikaci s tlumočnickem. „Mrzelo mě, že když jsem měl na střední škole výuku, kde byl v hodině tlumočnick, nikdo nerespektoval to, že se musí první přihlásit, aby neslyšící věděli, kdo právě mluví a tlumočnick mohl normálně sdělení přetlumočit. I přes opakované připomínky se mezi sebou všichni bavili a tlumočnick vůbec nestíhal tlumočit.“

Závěr

Na začátku této práce jsem si stanovil cíl popsat identifikaci neslyšícího člověka, který se zároveň identifikuje jako LGBTQ, a s jakými specifiky se daná osoba během života setkává. Identita takového jedince se odvíjí od vnějšího tlaku společnosti a od toho, jaká práva a institucionální podpora jedinec v rámci daných komunit dostává. Všichni respondenti pocítují, že jak neslyšícím osobám, tak lidem, co se identifikují jako LGBTQ, se dostává nedostačujících práv a způsob, jakým přistupuje většinová společnost k těmto menšinám, je nevyhovující. Všichni respondenti mají zkušenost jak s audistickým chováním, kdy se většinová společnost odmítá přizpůsobit specifikům komunikace s neslyšícími jedinci, a čtyři z pěti respondentů mají zkušenost s homofobním, bifobním či transfobním chováním.

V současnosti neexistuje v České republice organizace či spolek, který svou činnost zaměřuje na osvětu a organizování akcí v rámci LGBTQ komunity neslyšících. V minulosti existoval spolek Degales, působící v letech 1999 až 2002, a Queer Deaf Czech, založený v roce 2011, svou činnost ukončil v roce 2015. Degales se spíše zaměřoval na organizaci společenských aktivit, členové se scházeli v různých podnicích a sdíleli mezi sebou své zkušenosti. Queer Deaf Czech vznikl v souvislosti s prvním ročníkem festivalu Prague Pride. Funkce tohoto spolku se zaměřovala na organizování jak společenských, tak vzdělávacích akcí. Například 13. srpna pořádal v souvislosti Prague Pride 2013 akci *Živá kniha: Coming out neslyšících lidí*. V současnosti neexistuje ani jeden z těchto spolků a LGBTQ neslyšící se dostávají do zájmu spolků a festivalů jen sporadicky a velké akce, například letní festival Prague Pride nebo Mezipatra, nenabízejí program ve znakovém jazyce (pokud ano, je to jen pouhý zlomek celého programu). V současnosti mladší LGBTQ neslyšící nepocítují potřebu založit podobné spolky, pravděpodobně z toho důvodu, jak situaci vnímá jeden z respondentů, že mladí lidé už nemají tak velkou potřebu se vymezovat vůči heterosexuální majoritě. Tento jev se nazývá Simmelovo pravidlo a popsal jsem ho v kapitole *Identita a identifikace*.

Samotná identifikace je u každého respondenta jiná. Někteří respondenti se otevřeně identifikují jako Neslyšící, jsou součástí komunity Neslyšících a užívají v komunikaci výhradně český znakový jazyk, někteří se rádi účastní akcí neslyšících, zároveň mají výbornou znalost znakového jazyka, ale s komunitou Neslyšících se neztotožňují. Podobně tomu je u identifikace s LGBTQ komunitou. Někteří respondenti cítí silnou sounáležitost s LGBTQ komunitou, účastní se společenských akcí a besed a hájí práva genderových a sexuálních menšin, někteří respondenti mají rozdílnou sexuální orientaci, mají partnery, ale tím styk s danou komunitou končí.

Mou prací chci na tuto skupinu poukázat a vzbudit v ostatních zájem o identitu neslyšících menšin, která není jednotná, a její diverzita by si zasloužila mnohem větší zájem. Tato práce je prvním krokem v otevření tématiky identity českých neslyšících, v otevření tabuizované tématiky sexuality neslyšících osob a chtěl jsem poukázat na problémy, se kterými se musí potýkat osoby, které jsou součástí dvou komunit, dvou minorit a sami se neidentifikují s majoritní společností ve více směrech. Otázka toho, zda se tyto osoby identifikují s těmito dvěma komunitami či tvoří samostatnou, „třetí“ komunitu, zůstává stále otevřená. Mnoho respondentů se nad svou vlastní identitou příliš nepozastavuje v tak komplexním rámci, vnímají svou identitu jako jednotnou, v komunikaci s neslyšícími probouzejí svou identitu neslyšícího, v komunikaci s jinými queer lidmi probouzejí svou queer identitu.

Výzkum českého prostředí komplikuje fakt, že queer neslyšící nejsou ve středu zájmu jak většinové komunity (vyjma několika besed a přednášek v rámci queer festivalů), tak ani v rámci akademického výzkumu, např. oboru Deaf Studies (v České republice existuje jediný ústav, který se zaměřuje na komunitu a identitu n/Neslyšících - Ústav jazyků a komunikace neslyšících). Oproti zahraničí, převážně ve Spojených státech, tak vzniká situace, kdy je třeba se zaměřit na identitu n/Neslyšících obecně a následně se pokusit definovat dílčí identity neslyšících minorit. Ve Spojených státech je problematika identity v rámci Deaf Studies zkoumána již od devadesátých let minulého století, a proto je možné se zaměřovat např. na identitu neslyšících Afroameričanů, Hispánců nebo queer lidí.

Na počátku tohoto tisíciletí se lidé radovali z probouzející se diverzity minoritních identit, ale v současné době vnímám, že tento rozkvět svým způsobem stagnuje, a je třeba tento zájem ve společnosti znovu probudit, což mohou udělat jen samotní zástupci komunit, a to převážně mladá generace, která by si měla uvědomit význam aktivismu v boji za práva a postavení minorit.

Použitá literatura

- ANDERSON, B. (1991): *Imagined Communities*. London: Verso. ISBN 1-84467-086-4.
- BAHAN, B. (1994): *Analysis of ASL Stories and Storytelling*. Gallaudet University.
- BAKER, C., PADDEN, C. (1978): *Focusing on the Non-Manual Components of ASL*. In: SIPLE, P. (ed.) *Understanding Language through Sign Language Research*. New York: Academic Press.
- BARŠOVÁ, A. (2002): *K některým právním a politickým aspektům partnerského soužití gayů a lesbiček*. Pp. 74–81 in *Ženská práva jsou lidská práva*. Brno: Nesehnutí.
- BATTISON, R. (1980): *Sign Language and the Deaf Community*. Washington: National Association of the Deaf.
- BERGER, P.; LUCKMANN, T. (1999): *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 80-85959-46-1.
- CÍSAŘ, O. - VRÁBLÍKOVÁ K. (2012): *LGBT aktivismus v České republice: historie, organizace a aktivisté*. Praha. Výzkumná zpráva. Sociologický ústav, v.v.i. AV ČR.
- COHEN, J. - ARATO, A. (1993): *Civil Society and Political Theory*. In: *Political Theory* 21(3), s. 544 - 547. Sage Publications, Inc.
- České školy pod lupou (2016): *výzkum homofobie a transfobie na školách: Czech schools through the looking glass: national research on homophobia and transphobia*. Praha: Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu. Výzkumné zprávy (Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu). ISBN 978-80-88175-03-2.
- DE LAURETIS, T. (1990): *Feminism and its differences*. In *Pacific Coast Philology*. 25(1/2), s. 24-30. doi 10.2307/1316801
- DIRKSEN, L. - BAUMAN, H. a kol. (2008): *Open Your Eyes: Deaf Studies Talking*. USA: University of Minnesota Press, 2008. ISBN 978-0-8166-4619-7.
- ERIKSEN, T. H. (2007): *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Triton. ISBN 978-80-7254-925-2.
- FAFEJTA, M. (2004): *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Ve Věrovanech: Jan Piszkiwicz.
- FAFEJTA, M. (2016): *Sexualita a sexuální identita: Sociální povaha přirozenosti*. Olomouc: Portál. 2016.
- FIALA, P., MAREŠ M. a STRMISKA M. (2003): *Organizace etnických menšin a prosazování jejich zájmů*. In *Sociální studia*. Brno: FSS MU. 9(1), s. 65-85. ISSN 1212-365X.

- GABAL, I. a kol. (1999): *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. 1. vyd. Praha: G plus G.
- GEIST, B. (1992): *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing. ISBN 80-85605-28-7.
- GLICKMAN, N. S. - CAREY, J. C. (1993): *Measuring Deaf cultural identities: A preliminary investigation*. Rehabilitation Psychology.
- HALL, S., HELD, D., HUBERT, D., THOMPSON, K. (1996): *Modernity: An Introduction to Modern Societies*. Wiley-Blackwell. ISBN 978-1-557-86716-2.
- HARTL, P. (1997): *Komunita občanská a komunita terapeutická*. Slon. ISBN 80-85850-45-1.
- HENDL, J. (2005): *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
- HONIG, B. (1988): *Arendt, Identity, and Difference*. In Political Theory. 16(1), s. 77–98. Dostupné na WWW: <http://www.jstor.org/stable/191648>
- HRUBÝ, J. a KOSTELNÍK K. (2021): *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených. ISBN 80-721-6006-0.
- CHERASARO, Noel E. (2018): *Deaf Lesbian Identity*. USA. Disertační práce. University of South Florida. Vedoucí práce Phyllis Jones, Ph.D.
- JANOŠOVÁ, P. (2000): *Homosexualita v názorech současné společnosti*. V Praze: Karolinum.
- KALOUSOVÁ, J. (2012): *Identita českých neslyšících Romů*. Bakalářská práce. Praha. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Radka Nováková.
- KOKAISL, P. (2014): *Etnické minority v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta. ISBN 978-80-213-2524-1.
- KRIESI, H. a kol. (1995): *New Social Movements in Western Europe: A Comparative Analysis*. In *Contemporary Sociology*. 26(3). University of Minnesota Press. ISBN 0816626707.
- LADD, P. (2003): *Understanding Deaf Culture: In Search of Deafhood*. Clevedon: Multilingual Matters LTD. ISBN 1-85359-546-2.
- LANE, H. (2005): *Ethnicity, Ethics and the Deaf World*. Journal of Deaf Studies and Deaf Education. 10(3).
- MAŘÍKOVÁ, H a kol. (1996): *Velký sociologický slovník: I. svazek A-O*. 1. vyd. Praha: Karolinum.
- MCRUER, R. (2006): *Crip Theory: Cultural signs of queerness and disability*. New York, NY: New York University Press.
- MICHENER, H., DELAMATER, J. D., SCHWARTZ, S. H. (1990): *Social psychology*. Vydání druhé. Thomson Learning. ISBN 978-0155814462.

- NOVOTNÁ, H., ŠPAČEK, O., ŠTOVÍČKOVÁ JANTULOVÁ, M. (2019): *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. Praha. ISBN 978-80-7571-025-3.
- PADDEN, C. (1989): *Deaf community and the Culture of Deaf People*. In: WILCOX, S. (ed.) *American Deaf Culture: An Anthology*. Burtonville: Linstok Press. pp. 1-16. ISBN 0- 932130-09-7.
- PECHOVÁ, O. (2005): *Sexuální minority*. Olomouc. Katedra psychologie FF UP. 2005. Rigorózní práce.
- PETRUSEK,, M. a kol. (1996): *Velký sociologický slovník*. Karolinum. ISBN 80-7184-311-3
- SEIDL, J. *Od žaláře k oltáři*. Praha: Host. 2012. ISBN 978-80-72945-85-6.
- SCHEETZ, N. A. (2004): *Psychological aspects of Deafness*. Pearson Education. ISBN 0-205-34347-3.
- STEHLÍKOVÁ, D. a kol. (2007): *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. Ústav mezinárodních vztahů. Úřad vlády ČR*. ISBN 978-80-87041-33-8.
- STRNADOVÁ, V. (2001): *Jak se úspěšně vyrovnávat se ztrátou sluchu*. 1. díl, Náhlá ztráta sluchu. Praha: Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel. ISBN 80-903035-2-8.
- SLOBODA, Z. (2016): *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*. Vydání první. Praha: Pasparta.
- ŠTOGR, J. (2001): *Partnerství, komunita, filantropie, participace: vstupní texty k třídením seminářům programu Community Partnership Support Initiative*. Nadace Open Society Fund.
- ZIMA, P. (1999): *Komunita a komunikace: Community and communication*. Praha: SOFIS, 1999. ISBN 80-902439-9-1.

Použité internetové zdroje

- Kurzy.cz (2021). *Queer Deaf Czech, IČO: 22883401 - Registr ekonomických subjektů (RES)*. [online; cit. 2022-03-21] Dostupné z WWW: <https://rejstrik-firem.kurzy.cz/22883401/queer-deaf-czech/>
- PECHOVÁ, O. *Lidé s růžovým trojúhelníkem*. 2008. [online; cit. 2022-03-04] Dostupné z WWW: <http://www.translide.cz/ruzovy-trojuhelnik>
- Penize.cz (2021). *DEGALES, IČO: 69781486 - Registr ekonomických subjektů (RES)*. [online; cit. 2022-03-20] Dostupné z WWW: <https://rejstrik.penize.cz/ares/69781486-degales>
- Prague Pride (nedatováno). *O spolku*. [online; cit. 2022-03-04]. Dostupné z WWW: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/o-nas>
- Prague Pride. *Prague Pride v roce 2011: výroční zpráva*. 2011. [online; cit. 2022-03-07] Dostupné z WWW: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/vyrocni-zpravy/9-vyrocni-zprava-2011/file>
- Prague Pride. *Výroční zpráva 2014*. 2014. [online; cit. 2022-03-07] Dostupné z WWW: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/vyrocni-zpravy/6-vyrocni-zprava-2014/file>
- Prague Pride. *Výroční zpráva 2017*. 2017. [online; cit. 2022-03-07] Dostupné z WWW: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/vyrocni-zpravy/46-vyrocni-zprava-spolku-prague-pride-2017/file>
- Prague Pride. *Výroční zpráva 2018*. 2018. [online; cit. 2022-03-07] Dostupné z WWW: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/vyrocni-zpravy/66-vyrocni-zprava-spolku-prague-pride-2018/file>
- Queer Deaf Czech, o. s (2015). *Queer Deaf Czech*. www.queerdeaf.cz. [online; cit. 2022-03-21] Dostupné na Wayback Machine. Dostupné na WWW: <https://web.archive.org/web/20150326023430/http://www.queerdeaf.cz/>
- STUD (nedatováno). *O nás*. [online; cit. 2022-03-04]. Dostupné z WWW: <https://www.stud.cz/o-nas.html>
- UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR). *Minority Rights: International Standards and Guidance for Implementation*. 2010. HR/PUB/10/3. [online; cit. 2022-01-05] Dostupné na WWW: <https://www.refworld.org/docid/4db80ca52.html>
- Tiché zprávy (2013). *Živá kniha: Coming out s Queer Deaf Czech*. [online; cit. 2022-03-21] Dostupné z WWW: <https://www.tichezpravy.cz/zpravy-ziva-kniha-coming-out-s-queer-deaf-czech/>

Tiché zprávy (2014). *Queer Deaf Czech* vás zve na zajímavou besedu na téma prevence HIV a AIDS. [online; cit. 2022-03-21] Dostupné na WWW: <https://www.tichezpravy.cz/queer-deaf-czech-vas-zve-na-zajimavou-besedu-na-tema-prevence-hiv-a-aids/>

Příloha 1

Struktura uvedených profilů:

Gender:

Přibližný věk:

Sexuální orientace:

Rodiče:

Komunikace:

Profily respondentů:

Respondent 1

Gender: cisgender muž

Přibližný věk: 40 - 45 let

Sexuální identita: gay

Rodiče: oba rodiče slyšící

Komunikace: Respondent komunikuje se svou rodinou jak mluveným, tak znakovým jazykem, ale v komunikaci s okolím výhradně preferuje znakový jazyk.

Respondent 2

Gender: transgender muž

Přibližný věk: 40 - 45 let

Sexuální identita: heterosexuál

Rodiče: oba rodiče neslyšící

Komunikace: Respondent výhradně komunikuje se svým okolím ve znakovém jazyce.

Respondent 3

Gender: cisgender muž

Přibližný věk: 30 - 35 let

Sexuální identita: gay

Rodiče: matka CODA, otec slyšící

Komunikace: Respondent výhradně komunikuje se svým okolím ve znakovém jazyce.

Respondent 4

Gender: cisgender žena

Přibližný věk: 20 - 25 let

Sexuální identita: bisexuálka

Rodiče: oba rodiče slyšící

Komunikace: Respondentka komunikuje se svým okolím jak v mluveném, tak znakovém jazyce.

Respondent 5

Gender: cisgender muž

Přibližný věk: 20 - 25 let

Sexuální identita: gay

Rodiče: oba rodiče neslyšící

Komunikace: Respondent komunikuje se svým okolím výhradně ve znakovém jazyce.